

BABEL.

Maart 2021
Jaargang 29
Nummer 06

Jan en Pieter Hulst
willen geen
concessiesoep

De verkiezingen: Rutte fietst door | Meer dan een jaar lang pandemie

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

FACULTEIT DER GEESTESWETENSCHAPPEN

GEZIEN, GELUISTERD, GELEZEN

Small Axe toont het leven van de zwarte, Caribische gemeenschap in Londen in de jaren 60, 70 en 80

14

PROZA

Groter en groter

19

ESSAY

Doe jij weleens aan zelfcensuur?

20

Lieve *Babel*-lezer,

Eens in de vier jaar hebben wij directe medezeggenschap over het bestuur van de Nederlandse samenleving. Door het uitoefenen van het kiesrecht stemmen wij deze maand welke afgevaardigden het vertrouwen krijgen om de komende vier jaar in Den Haag beslissingen te mogen maken. Een fundamenteel recht dat niet lichtzinnig opgevat moet worden, juist nu vooral de meningen aan de uiterste kanten van het spectrum breed uitgemeten worden in de media.

Om niet meegevoerd te worden in de waanzin van krantenkoppen of partijprogramma's, interviewden wij voor dit nummer een stel eigenzinnige makers die geen enkele concessie willen doen in hun werk. Ik wil natuurlijk wel ergens dat er iemand komt,' geeft theatermaker Jan Hulst zijdelings nog toe. Zijn broertje Pieter Hulst ziet dat ook zo, maar ondertussen probeert hij toch een berg tielen op de achtergrond van zijn nieuwe kinderprogramma te krijgen. 'Tegen de concessiesoep in, maar nooit terug naar met kurk,' is hoe de broers het zelf verwoorden. Dit wil zoveel zeggen als; ga niet mee in de waan van de dag, maar probeer ook niet te veel terug te verlangen naar het verleden. Maak in plaats daarvan steeds iets nieuws en vertrouw op je eigenzinnigheid. Dat lijkt ons nou het beste advies dat *Babel* je mee kan geven voor het stemhokje.

Voor zij die toch wat gericht over de verkiezingen willen lezen heeft deze *Babel* ook genoeg te bieden. Zo deed Robin voor dit nummer onderzoek naar de redenen achter de schijnbare onveranderlijkheid van onze stemkeuzes. Daarnaast vertelt onze nieuwe redacteur Tammie hoe het is om familieleden te hebben die met hun stemgedrag jouw fundamentele rechten als transgender persoon ondermijnen. Een prachtig en kwetsbaar inkijkje, waarbij die uiterste kanten van het spectrum opeens schrijnend duidelijk worden. Sofia stuurde een mail naar een aantal vrienden en kennissen met de vraag: doe jij weleens aan zelfcensuur? Het onomwonden antwoord luidde 'ja', wat haar aanzette tot gesprek en reflectie.

Ten slotte werd er voor deze *Babel* heel wat afgelezen en gekeken. Zo bespreekt Max de serie *Small Axe*, over het leven van de zwarte, Caraïbische gemeenschap in Londen in de jaren 60, 70 en 80 en ziet hoe zij daar steeds weer worden geconfronteerd met racisme. Jens las, na een jaar geleefd te hebben in de pandemie, Albert Camus' *De pest* en dacht na over wat nou echt menselijk is. Waar hij op kwam? Een kwetsbaar bestaan dat troost vindt in sociale interactie.

Dit jaar heeft ons meer dan ooit het besef gegeven dat de geschiedenis niet ten einde is. Er zijn mensen en onderwerpen die onze aandacht verdienen. Er zijn misstanden waar wij verantwoordelijkheid voor moeten nemen. Laat de kans hiervoor niet verloren gaan op 17 maart.

Liefs,

Freek en Lisa

OPINIE

Tussen mijn transgender ik en mijn oom zijn liefde voor extreemrechts

24

02 HOOFDREDACTIONEEL

• door Lisa Kampen & Freek Haye /// **04 HET INTERVIEW** • door Sofia de Valk /// **10 COLUMN** • door Teske Wortman /// **10 OPINIE** Het menselijke karakter • Jens Rummens /// **13 MOKUM** • door Robin Phoelich /// **14 GEZIEN, GELUISTERD, GELEZEN** *Small Axe* • door Max Rensink /// **16 OPINIE** • door Robin Phoelich /// **19 PROZA** • door Teske Wortman /// **20 ESSAY** *Censuur* • door Sofia de Valk /// **23 COLUMN** • door Max Rensink /// **24 OPINIE** • door Tammie Schoots /// **27 TALIGE WENDING** • door Freek Haye /// **28 GEDICHT** • door Sofia de Valk

Tegen de concessiesoep in, maar nooit terug naar met kurk

De broers Jan en Pieter Hulst wekken met hun overtuigende eigenzinnigheid allebei eenzelfde soort nostalgie op in hun werk. De één op het toneel, de ander met kippen-puree in kinderprogramma's bij de VPRO. 'Nostalgie' zal echter, net als de vaak door publiek gebruikte beschrijving 'absurd', niet overeenkomen met Jan en Pieter's eigen ideeën over hun doen en laten. Ik schets een portret van hoe deze mannen van vandaag, een tijdloze en oprechte onvoorspelbaarheid bieden aan de kunsten. Onvoorspelbaar, zoals elke vraag in ons gesprek op hilarische wijze een onverwachte wending neemt.

Tekst /// **Sofia de Valk** Beeld /// **Matthias Maat** en **Zazie Stevens**

Jan (33) en Pieter (31) Hulst, broers, opgegroeid in een creatief nest, in het witte huisje op de Ringdijk in Amsterdam. Als kind werd ik na zwemles en een dampende oliebol bij mijn vader achterop de fiets regelmatig even mee op bezoek genomen en zag ik het dijkhuis van binnen; lijkend op ons eigen huis, maar dan stoerder en *geleefder*. Na jaren niet meer in contact te zijn geweest met de familie, zie ik de namen van de jongens steeds vaker oppoppen op Theaterkrant.nl en in de VPRO-gids. Jan is theaterregisseur, te kennen van zijn gelaagde en op de tijd afgestemde voorstellingen in samenwerking met Kasper Tarenskeen, en als een van de makers van de komische, soms surrealistische filmpjes op het YouTube-kanaal Joardy Film (en *Season*; de serie). Pieter is afgestudeerd psycholoog en creatief binnen de televisiewereld, waar hij begon voor *Straten van Amsterdam* (AT5) en momenteel wetenschappelijke kinderprogramma's bedenkt en maakt voor de VPRO.

Ze komen samen aan, stommelen beiden met mondkapjes nog half over hun mond het smalle trappenhuis op. De voorgaande stilte in huis maakt direct plaats voor wat humor en eigenzinnigheid; Pieter herinnert zich mijn naam nog door zijn ezelsbruggetje. Zoals al in een appje werd gezegd, verwijst hij naar mijn vader en Bulgarije, waarvan de vergezochte logica door zijn volmondige lach

vreemd genoeg aanneembaar is. Je kunt de jongens niet niet mogen, beiden komen met oprecht geïnteresseerde ogen op mij af, maar met een lieve bescheidenheid blijven ze ook knikkend op een gepaste afstand wiebelen. Broers zijn ze in elke zin van het woord; ze zijn elkaars tegenpolen, maar vullen elkaar juist ook constant aan door middel van op elkaar aansluitende interesses, gedachtengangen en humor.

Hij doet eigenlijk precies hetzelfde als hij altijd deed, maar nu zijn de beelden scherp en gelaagd

Als de recorder net loopt schiet Pieter direct naar het puntje van zijn stoel: 'Voordat we beginnen wilde ik nog iets zeggen. Ik heb hier een pukkel, had je die al gezien?' Hij wijst naar de binnenhoek van zijn rechteroog. 'Dat is namelijk ee...' Voordat ik het echt kan verstaan valt Jan in: 'Ja, wat de fuck is dat, ouwe?' Pieter springt weer in, nog altijd wijzend naar zijn oog: 'Ja, nee, dit komt dus doordat ik niervet van een koe in mijn oog heb gehad. Ik was bij een slager, omdat we kaarsen wilden maken van koeienniervet, en toen, ja, ging dat mis. Het is nu een buitenbacteriële besmetting.' Hij zit in zijn verhaal, zijn lichaam beweegt enthousiast mee, waarbij ik niet weet of de fascinatie nu de kaarsen van niervet betreft, of zijn puist door zijn nog onverklaarde ervaring. Ik ben nog niet op hun tempo ingespeeld en Pieter legt nog voor mijn volgende vraag in één adem uit hoe dat werkte: 'tonken'. Dat is dus het maken van kaarsen van niervet. En na een beschrijving inclusief 'hup-hup afbeeldingen' met zijn handen en de bijkomende feiten waarom bijenwas duurder is, maar beter is voor hindoes, besluit hij lachend: 'Dat wilde ik even vertellen'. Stilte.

Aangezien ze als broers wellicht in meer soorten situaties met elkaar bekend zijn, vraag ik of ze iets over elkaar kunnen vertellen. 'Nah, ik heb Jan al een maand niet gesproken, ik ben ook wel benieuwd hoe het met hem gaat,' zegt Pieter. Als ik ze vertel dat

ze vaak als ‘vernieuwende makers’ worden beschreven, kijkt Jan mij even verbaasd aan en draait zijn hoofd direct een vinger: ‘Ja hij, ja Jan. Ik vind hem zeker een vernieuwende maker, man. Zal ik eerst even dan?’ Pieter vertelt dat hij zijn oudere broer het beste leert kennen door zijn voorstellingen en filmpjes. Van zichzelf kan Jan nogal gesloten zijn, maar via zijn voorstellingen kun je toch altijd zien hoe het met hem gaat. ‘Voor de rest vind ik het heel gaaf wat hij doet,’ gaat Pieter verder, waarna hij direct aanstipt waarin hij denkt dat zij het meest verschillen. ‘Hij houdt heel weinig rekening met het publiek. In tegenstelling tot mijzelf dan. Hij emmert maar door met wat hij zelf tof vindt, maar hij onderwijst het publiek door zijn smaak aan hen op te dringen. En dat publiek wordt steeds groter.’ Groter, zoals ook zijn professionaliteit groter zou worden volgens Pieter. ‘Hij doet eigenlijk precies hetzelfde als hij altijd deed, maar nu zijn de resulterende beelden scherp en gelaagd. Bij Joardy Films heeft hij drie jaar lang geroepen dat je je publiek moet proberen teleur te stellen, waarna Jan doelbewust

door bleef prikken. En dan flikt hij het steeds weer. Ja, en dan lach ik in mijn vuistje.’

Of Jan dat herkent? ‘Ja, dat vind ik mooi gezegd. Ik weet alleen niet zo goed of het precies klopt over het rekening houden met publiek, want ik probeer dat heus wel. Ik vind het een groot compliment, maar ik wil natuurlijk ergens wel dat het publiek komt.’ Voor Joardy Films, die Jan samen met zijn compagnon Jim Deddes maakt, zit hij aan niemand vast. Als theaterregisseur is hij daarentegen verbonden aan grotere cultuurinstellingen en meerdere mensen die een bepaald publiek willen bereiken. ‘Als een kunstenaar geen publiek krijgt, kan dat een bijzonder soort succes betekenen. Maar dat als motivatie, is dan weer “navelstaanderigheid”’. Jan snapt wel direct wat Pieter bedoelt met het doordrukken van zijn eigen beeldvorming. ‘Het is ook een soort schelden,’ denkt hij hardop, waarbij hij zijn eigen verzadiging als drijfveer denkt te nemen. Hij is snel uitgekeken. Als iets een succes is, of een typetje voor Joardy viral gaat, dan vindt hij het juist tof om dat van het web af te halen. Sommigen

zouden dat misschien pesten noemen, maar volgens Jan is het ook een verrassing voor het publiek. Pieter knikt hevig en voegt tussendoor toe: ‘Ja dat! Ik ben al lange termijn fan van je en ik vind het juist zo leuk dat je altijd plots met iets nieuws komt. Alhoewel Jan, ik vind wel dat je nu weer ‘s met iets nieuws mag komen, hoor.’

Concessiesoepp met vleesresten en niervet

Jan en Pieter groeiden op in een omgeving waar kunst en spelen met intellectuele taal bekend terrein waren en de televisienorm voor kinderen bij programma’s als *Villa Achterwerk* lag. Pieter werkt nu zelf voor de VPRO. Momenteel maakt hij het jeugdprogramma *De proefkeuken*, waar hij met acteur Willem Voogd simpele, maar kritische vragen op een kinderlijk intuïtieve en goed smerige manier onderzoekt. Zoals het maken van een kaars en dan klieren met het niervet van de koe, of knakworsten maken waarbij ze het kippenrestvlees met een close-up smeug door de vingers laten glijden. ‘Televisie is een heel ander medium dan waar Jan in zit.

In het theater moet je wel iets heel erg gek doen wil het publiek wegllopen. Bij televisie klikt men zo door. Wij zijn gedwongen minder genuanceerd te zijn.’ *De proefkeuken* is echter verre van gelijk aan de meeste hedendaagse televisie. Net als Jans theater wordt het wel eens ‘absurd’ genoemd. ‘Wij moeten ervoor waken dat we dadelijk niet toch in de concessiesoepp gaan verdrinken,’ zegt Pieter, sprekend voor hem en de makers met wie hij achter de schermen de omroep keer op keer uitdaagt. Zijn voorstellen met, in zijn woorden, ‘slappe grappen’ of minutenlange leaders zonder tekst, worden niet direct aangeurd door de snelle ‘weg-zap’ maatschappij. Ik vraag waarom hij toch voor die concessiesoepp heeft gekozen. ‘Nah,’ antwoordt Pieter vrij direct, ‘omdat ik niet eigenzinnig genoeg ben.’ Ik keer mij tot Jan met de vraag of dat slechts Pieters overtuiging is en zie direct zijn schuddende hoofd. ‘Nee man, dat vind ik niet.’ Jan had al een paar minuten zijn stille rol aangenomen, maar zegt nu plotseling: ‘Het is grappig dat wij beiden door anderen absurd worden genoemd. De grap is dat zowel ik als Pieter helemaal geen absurde dingen willen doen. Wij doen gewoon de dingen zoals wij denken dat het te doen is. Wanneer anderen dat gek of absurd noemen, draai ik het graag om. Waarom zou *De proefkeuken* raar zijn, waar vragen letterlijk beantwoord worden door te doen en te spelen met de werkelijkheid, en is het aan de andere kant doodnormaal als ene Froukje de Both plots je huis binnenstapt, je gaat vertellen hoe je interieur beter zou vallen en vervolgens binnen 24 uur je huis op zijn kop gooit. Dat dat laatste de gewoonste zaak is en *De proefkeuken* niet, dat vind ik absurd.’ ‘Ja, maar oké,’ geeft Pieter toe, ‘ik vind het ook wel leuk om binnen die commerciële “likregels” mijn eigen kruidenmengseltjes te gooien.’

Welke kruiden hij dan gebruikt? Ik leg uit dat ik moet denken aan het ‘niet alles hoeven uit te leggen’, het verkleden voor de camera en dat iedereen gelooft dat je even niet Pieter de presentator bent. Pieter mompelt verward: ‘Ja, ik vind het inderdaad leuk om niet alles uit te leggen, een beetje te spelen en anderen te verbazen.’ ‘We hebben trouwens ook een pratende aardappel in het programma, die regelmatig Nietzsche of Russell aanhaalt, of gewoon een tegeltjeswijsheid als: “Wie een worst koopt of een weduwe trouwt, weet nooit wat er allemaal in is gedouwd.”’ Pieter geniet van de slappe grappen in het werk, de klinkslagen. ‘Zolang ze maar niet plat zijn, het moet niet plat worden!’

‘Kun jij om Pieters tv lachen, Jan?’ ‘Ja man, ik vind hem kapot grappig.’ ‘Gast, jij kijkt helemaal niet naar mijn programma’s,’ roept Pieter verontwaardigd. ‘Jawel man, op brakke dagen bingewatch ik hele seizoenen van *De proefkeuken*.’ Het zijn niet eens de grappjes waar hij om lacht, maar het feit dat deze televisie überhaupt bestaat. Dat het gemaakt wordt. ‘Dat mijn broertje dan naar een fabriek gaat en slappe woordgrappen maakt. Ik zie het constant voor me, hoe mijn broertje dan weken van tevoren bij al die saaie mensen van de redactie zeurt. Urenlang door alle problemen en angsten heen lullen, om zijn idee erin te krijgen. Ik zie Pieter al

We hebben trouwens ook een pratende aardappel in het programma, die regelmatig Nietzsche of Russell aanhaalt

vechten met zo’n *guy*, zo’n bange *guy*.’ Pieter lacht mee en vertelt een anekdote over hoe hij nu een nieuwe animatieserie voor kinderen maakt getiteld ‘Hello Skitty: een kat die overal lak aan heeft’. Hij heeft nu alleen al een discussie over de achtergrond van de leader. Dat is namelijk een berg met tietten. ‘Precies dat,’ lacht Jan. ‘Ik hoor al die ouders de redactie bellen en roepen: “Please, doe het niet!” Sowieso krijgt hij het uitgezonden, dat vind ik nog veel grappiger dan die tietten zelf.’

Volgens Jan is zijn broertje daarom helemaal niet zo’n ‘likker’ als Pieter zelf beweert, hij

ziet alles wat Pieter maakt als oprecht. ‘Nee joh, dat valt niet mee, je wilt niet weten. Ik ben echt een likker,’ verdedigt Pieter zich. ‘Nou gast, dan lik je op een hele rare manier. Dan lik je op een manier waarna mensen het gewoon raar en absurd vinden.’ ‘Wel man, ik zou graag lekker willen likken.’ Jan sust: ‘Je probeert het gewoon.’ ‘Ja,’ ademt Pieter uit, ‘maar uiteindelijk valt mijn goedbedoelde gelijk toch niet bij iedereen in de smaak.’ Toch zegt Pieter dat het interessant is dat Jan zo’n schijt kan hebben aan wat mensen van hem vinden. ‘Mensen die Jan stom vinden, vindt Jan zelf gewoon stom,’ legt Pieter uit. ‘Ik ben in die zin echt bang. Ik ben altijd bezig met bevestiging zoeken, ook bij mijn oudere broer.’ Grappend en hun armen in de lucht gooien, roepen ze de grootste clinch tussen elkaar te hebben gevonden. ‘Ik wil geen bevestiging, jij zoekt bevestiging, *whaaat!*’

Kritiek vraagt Pieter voornamelijk van ouders van wie kinderen zijn tv-programma kijken, of van brakke studenten. ‘Ouders bepalen wat hun kind eet, maar ook wat goed is om te zien.’ Iets dat de broers en ik gemeen hebben is onze jeugdervaring met televisie. ‘Wij mochten echt niet naar Amerikaanse televisie kijken,’ zegt Pieter. ‘Wel gast,’ gooit Jan, ‘dat mocht wel man. We werden alleen keihard *geshamed*. Da’s nog erger. Net als wanneer we met plastic flipflo’s binnenkwamen. Dan werden we ook vies aangekeken. En dan wil je het ver weg stiekem toch, maar je kunt het gewoon niet meer willen.’ We knikken alledrie lachend. Jan vertelt over een scène uit zijn voorstelling *Pretenza*: ‘Daar moet een zoon zoveel klassieke muziek luisteren van zijn ouders, dat hij vervolgens in de club de muziek van Avicii niet kan verdragen. Hij wordt gepest en het is gewoon helemaal kut.’ ‘Dat is zo verdrietig,’ lacht Pieter. Wij grinniken mee tot Jan kalm stelt: ‘Nee, maar deze jongen gaat er echt aan onderdoor. Hij wil het echt leuk vinden, Avicii, maar het lukt hem niet, die jongen is serieus doodongelukkig.’

‘En nu?’ vraag ik hun beiden over de huidige televisienorm. Pieter schudt zijn hoofd. ‘Het is echt verschrikkelijk. Ouders lijken veel te tolereren. Zo streng en oplettend ze zijn als het gaat om het dieet van hun kroost, zo gemakzuchtig zijn sommigen tegenover de mentale voeding van hun kinderen. “Hop” iPad aan, en zoek ‘t maar uit met je Enzo Knol. Wij kunnen met de Nederlandse televisie allang niet meer opboksen tegen Netflix en Elsa.’ Maar hoopgevend voegt hij toe, waarmee hij bij één van de motivaties voor zijn makersplezier komt: ‘Het enige wat wij

kunnen doen, is proberen om er nog heel veel liefde en oprechtheid in te stoppen. Juist niet dát maken wat we al op Netflix kunnen vinden. Eigenheid is heel belangrijk.' Nu begrijp ik waar mijn nostalgische gevoel vandaan kwam. Het waarborgen van een fantasie waarvan iedereen de naad van de pruik kan zien, maar vervolgens is het gewoon zo echt als maar kan. Geen fastfood. Geen knipknip. Jan merkt daarbij op dat we wel moeten oppassen met nostalgie. 'Je hebt qua essentie en inhoud wel gelijk, maar het mag niet overkomen dat we daarin moeten blijven hangen. Je moet echt nieuwe shit maken. Modern, alles moet modern. We mogen niet terug naar "met kurk" man. Eigenlijk moet je *Frozen* maken, maar dan helemaal leip. Echt vet, maar inhoudelijk en met liefde. Echt niet terug naar "met kurk". Pieter roept instemmend: 'Nee, niet terug naar "met kurk" nee!' Nostalgie mag dus niet verward worden met oubolligheid. Er moet een hedendaagse liefde in zitten.

Geen Shakespeare, maar vette Duitsers

De duidelijke ingeboezemde liefde voor eigenheid en oprechtheid, leidde voor beiden niet direct tot de keuze om naar de Regieopleiding van de Theaterschool (nu: Academie voor Theater en Dans) in Amsterdam te gaan (Jan) of om het wereldje van 'lik-en-flirt-tv' op te zoeken (Pieter). Jan had op zijn middelbare school meerdere vrienden en 'Popie Jopie's' om zich heen die riepen dat ze acteur wilden worden. 'Van huis uit wisten wij wel een beetje hoe dat werkt; dat dat dus niet zó gaat. Ik wilde gewoon niet bij die mensen horen, over wie mensen denken: wat een *wholesome guy*.' Na een paar blauwe maandagen Rechten en een mix van Kunstgeschiedenis en Media en Cultuur te hebben gestudeerd, kwam hij erachter dat hij toch echt wil 'maken'. Pieter zegt er net op straat over te hebben nagedacht: 'Ja Liesbeth, onze moeder, vertelde mij ineens dat jij was aangenomen, maar niemand wist dat jij überhaupt toelating had gedaan. Wat dacht jij, ouwe, ik trek studeren niet meer, *fuck it*, ik doe auditie, maar ik zeg lekker niks?'

Dat is dus precies wat Jan niet wilde. 'Dat wereldje, met fenomenale Instagramposts over derde rondes en het leipe gedoe rondom de theaterschoolbubbel, terwijl ik nog geen één keer iets vets van zo'n gast heb gezien.' Maar

Jan wist dat een opleiding voor theater ook een plek is met de juiste mensen, waar je aan de lopende band dingen kan maken en uitproberen. Hij schetst zichzelf als een atypische theaterschoolstudent, maar wellicht

Ik rebelleerde en kwam er ook nog goed mee weg als de *enfant terrible*

is dit ook een rol die door iemand gespeeld moet worden in zo'n bubbel. 'Tijdens de opleiding nam ik een *attitude* aan waarbij ik alles kut en slecht vond wat ik zelf deed, alsof het mij niet uitmaakte. Nu weet ik dat het

super *lame* is om je eigen werk niet serieus te nemen.' Jan denkt niet bangig te zijn geweest voor het krijgen van bepaalde kritiek. Hij wist destijds zelf al snel of iets slecht of *medium* was, maar zijn *image* leek belangrijker. 'Ik wilde niet aan Shakespeare, maar aan een vette Duitser. Ik zat dan voor de *image* dagen in de bieb Goethe te lezen. Maar als een klasgenoot op de Theaterschool een keer Goethe had gedaan, had ik dat juist niet gedaan.' Nu ziet hij dat dit een tegendraadse houding was. 'Ik rebelleerde en kwam er ook nog goed mee weg als de *enfant terrible*. Jan's huidige attitude zit in het zoeken naar de ultieme werkvorm. 'Nu voel ik ook wanneer ik iets slechts heb gemaakt, maar weet ik wel waarom ik dat maakte.' Hij zal pas op zijn vijftigste 'echt goede shit' maken, beweert hij. Dat zit 'm echter niet in creativiteit. Hij leert nu in korte tijd, binnen administratieve omgevingen te plannen, zich te voegen naar andermans wensen en te schuiven tot aanwezige mogelijkheden. 'Het is grappig dat Pieter in het begin zei mij veel ruimte in te zien nemen, door de tijd en speelplaats die ik heb. Maar die drie maanden zijn in het theater ook ontzettend kort, waarnaast ik constant afhankelijk ben van een team lieve, maar ook te bezorgde mensen.'

Jan heeft soms een visioen van de ultieme werkwijze op Sicilië. 'Gewoon een half jaar durende eilandervaring, om te schrijven en te denken. Een eiland is echt ultiem, ja.'

Meet and greet met de toekomstige makers van *Elsa On Crack*

Zoals Jan ver vooruit kijkt en vandaag als een oefening ziet, zegt Pieter alles te hebben gedaan wat hij ooit wilde doen. Althans, er komt elk moment weer een nieuw soort vrijheid waar hij zich in wil verliezen. 'Ik zou nu 'De reis van Hannibal' maken. Een programma waarbij we met een ezel, --die overigens Baudet heet, 't Franse woord voor mannetjesezel--, de route van Spanje naar Rome zouden afleggen. Inclusief de barre tocht over de Alpen. Ik had hier een pilot voor gemaakt en die is verkocht. Als je een telefoontje krijgt met het bericht dat je daadwerkelijk zo'n soort programma mag maken bij de VPRO, is dat voor mij echt het meest sexy dat er is. Als of je een gerecht kan slijten aan Ron Blaauw.'

Pieter heeft echter ook een omweg gemaakt. 'Het was voor mij een *no-go* om acteur te

worden.' Hier heeft hij het niet over dezelfde weerstand als Jan, maar over de voetsporen van zijn vader die een bekend acteur is. Het idee om acteur te willen worden lijkt wel echt te hebben bestaan, maar hij brengt daar tegenin: 'De optie bestond niet, ik zou echt niet "het zoontje van" worden. Rechten deed mijn broer al, dus dat kon ik ook niet doen, daarom werd het maar Psychologie.' Naast deze opsomming beweert Pieter dat hij voor dit interview ook als jong gastje uit Ajax is getrapt. Men mag het een mythe noemen, maar ik zie toch echt een vorige generatie Frenkie de Jong aan tafel zitten.

In ieder geval rolde hij AT5 in en in de loop van het gesprek wordt duidelijk hoe hij met zijn gelikte charme en slappe doch intelligente grappen, vanuit daar een kandidaat De Slimste Mens (2017) en spelende presentator voor diverse wetenschapsprogramma's werd. Pieter werkt daar genoodzaakt sneller dan Jan. Hij krijgt één dag, in plaats van drie maanden om een aflevering te schrijven. Jan verdedigt zichzelf met een doordachte verklaring: 'Als iemand mij voor een begroting vraagt waar mijn voorstelling over zal gaan, heb ik dus de tijd van een voorstelling, plusminus 1,5 uur, nodig om dat uit te leggen. Hiervoor doe ik er dus blijkbaar al drie maanden over om dat zelf te begrijpen.' Men heeft

misschien wat minder lang nodig om een aflevering van *De proefkeuken* te verwerken en er iets van te vinden, in tegenstelling tot de wereldgrootse vraagstukken en moralen in het werk van Jan. Pieter snauwt dan lachend: 'Ja, maar moet je bedenken hoe goed het zou zijn als ik drie maanden kreeg in plaats van één dag.'

Ik zag niet eerder de optie om mijn vraag te stellen of zij denken samen te kunnen werken. Het leek mij wat clichématig en naïef, maar zoals zij onderdrukte wensen hadden om te acteren en te maken, vraag ik toch wat ze van dat idee zouden vinden. Jan reageert direct, sneller dan zowel Pieter als ik verwachtte: 'Lijkt me hartstikke leuk, ja!' Pieter reageert verwonderd: 'Echt, meen je dat echt?' 'Ja, natuurlijk man. Ik denk dat we goed samen zouden werken als we *from scratch* zouden beginnen. Als we nu zouden gaan schrijven en binnen een paar maanden subsidie aanvragen, dan denk ik dat wij over drie jaar iets gaafs hebben.' 'Wow, leuk,' glundert zijn broertje. 'Ja, ik zie het wel voor me.' Ik zie in Jan's ogen hoe hij binnen een mum van tijd tot een concept probeert te komen en dan: 'Zoiets als *Elsa on Crack*, daarmee hebben we binnen twee à drie jaar iets vets.' Ik vraag Pieter lachend of hij dat ziet zitten met zijn oudere broer. Hij: 'Elsa on crack?!' hij zwaait zijn

been naar links en schudt zijn mouw. 'Hell yes!' Terwijl we ons alledrie nog afvragen wat nu ook alweer die deal was van *Frozen*, openen we nog een biertje. Ons gesprek gaat door en wordt ergens in de komende jaren nog wel eens vervolgd. Ik wil de recorder stopzetten. Pieter roept nog vlug: 'Kun je hier wat mee? Al dat geleuter, heb je niet nog wat meer soundbites nodig?' Terwijl hij in een startschot gaat staan alsof hij zo gaat beatboxen, vult Jan nog aan: 'Ja, we kunnen het gewoon nog eens overdoen, en dan antwoorden we met iets waar je wel iets aan hebt. Dan was dit gewoon de test.' ▲

Je volgende brakke ochtenden kun je Pieter's wetenschapsbrouwsels in *De proefkeuken* bingewatchen op NPO Gemist. Zijn reis van Hannibal zal na de lockdown worden gemaakt. Momenteel werkt Jan met de VPRO aan het tweede seizoen voor Joardy Season. In juni staat de voorstelling *Geld voor Goud* in Theater Bellevue, die Jan samen met Kasper Tarenskeen regisseert voor Toneelgroep Oostpool.

IKEA, YOUKEA, WEKEA

Er zijn zoveel voor de hand liggende dingen die ik nu mis. Mijn vrienden, uitgaan, fysiek onderwijs, nieuwe mensen ontmoeten, ga zo maar door. Naast alle logische gebreken is er ook iets waar ik een tijdje niet mijn vinger op kon leggen. Pas toen ik vanuit de trein de grote blauwe doos met gele letters zag staan, besepte ik waar ik naar verlangde.

Toen ik een jaar of acht was ging ik met mijn ouders en mijn zus een weekje naar Moskou om familie op te zoeken. Het was de eerste reis die ik tot dan toe had gemaakt en ik had voor het eerst een jetlag. We zagen mijn oom, tante en neefje die we al tijden niet meer hadden gezien en gingen naar alle toeristische trekpleisters. Ondanks al deze geweldige ervaringen was er één duidelijk hoogtepunt voor mij. De mensen spraken een taal die voor mij compleet onbegrijpelijk was, ze gebruikten zelfs andere letters. Alles was hetzelfde maar dan in het Russisch. 'IKEA' stond er op de gevel. De Zweedse namen waren in die gezinnige letters nu nog onbegrijpelijker dan voorheen. Ik heb me laten vertellen dat zelfs de IKEA's in Dubai, los van de taal, niet veel van de onze verschillen. Het is misschien een tikje zoetsappig, maar de wetenschap dat IKEA in door mij onbereikte landen aanwezig is geeft me rust.

In de IKEA hangt een sfeer die door niets geëvenaard wordt. Het begint al bij de iconische gebouwen. Vanaf de parkeerplaats met naar meubels vernoemde secties de winkel in en via de roltrappen omhoog. Vanaf de roltrap is er uitzicht op Småland, waar ouders hun kinderen afleveren zodat ze zelf in alle rust kunnen winkelen. Je bent binnen en de meubeljacht kan beginnen. Vrijwel niemand gaat zonder missie op weg naar de IKEA. Maar dat hetgeen waarvoor je kwam ergens in het magazijn ligt, betekent niet dat er niet genoten kan worden van de kleine showrooms. Terwijl je de pijlen door het gebouw heen volgt neem je de nodige pauzes op het meubilair dat het meest comfortabel oogt. Samen met een vriend op een bed midden in een warenhuis onder fel tl-licht liggen en vervolgens over niks praten, het schept een bijzondere band. Voor de echte genietster kan een pitstop bij het restaurant niet ontbreken. Zweedse balletjes en bessendrankjes moeten de gehele Zweedse cuisine representeren. En weet je, dat is prima. Het kost toch geen drol.

Wanneer je hebt afgerekend stopt de ervaring niet. Het is thuis nog de bedoeling dat je de gekochte meubels in elkaar zet. Dat sommige mensen een hekel hebben aan het in elkaar zetten van meubels, is voor mij onbegrijpelijk. Het is net zoals een legopakket in elkaar zetten, alleen is het eindresultaat een bruikbaar voorwerp. Als je het meubelstuk samen met een vriend of familielid in elkaar zet, vormt het zelfs een mogelijkheid om jullie band op de proef te stellen. En dan, na een lange dag, doe je je ogen dicht en droom je hopelijk over Småland. ▲

Tekst /// **Teske Wortman** Beeld /// **Dorota Dabrowska**

Het menselijk karakter

Het menselijk karakter bestaat in grote mate uit een onvoorwaardelijk verlangen om bij elkaar te zijn. Afgelopen jaar zijn we helaas amper tot het vervullen gekomen van dat verlangen. In mijn strijd tegen de eenzaamheid greep ik naar *De pest*, een roman geschreven door de Franse filosoof Albert Camus. Ik legde het relaas van Camus over een pestepidemie naast onze huidige coronacrisis. Een basaal principe werd snel voor mij opgefrist: we vergeten vaak de broosheid van ons bestaan en de mens teert op sociale interactie. Maar wat gebeurt er met ons wanneer dat besef komt op een moment dat je er niets aan kan veranderen?

Tekst /// **Jens Rummens** Beeld /// **Katja Schraag**

In januari, bij de aanvang van het nieuwe jaar, las ik *De pest*. Een van de literaire hoogpunten en Nobelprijswinnaars uit de 20^e eeuw, geschreven door de Franse filosoof Albert Camus. Deze roman gaat over een pestepidemie in de Algerijnse stad Oran. De overeenkomsten tussen deze kroniek en de huidige coronacrisis zijn verbijssterend. Het lijkt net alsof Camus zijn inspiratie uit een tijdreis naar het jaar 2020 heeft gehaald. Ik wissel telkens mijn bril met die van Camus en omgekeerd. Vanachter onze monturen zien we dat de mensen niet bestemd zijn voor de eenzaamheid en tegelijkertijd dat ze vergeten dat het leven zo kwetsbaar is. We zullen echter altijd alleen zijn, in ons bewustzijn dat niet absoluut te vertalen is naar de buitenwereld. Toch hebben we elkaar nodig. Vooral in tijden waar verbintenis en humaniteit met uitsterven zijn bedreigd. Kan de gedwongen eenzaamheid ons het simpele besef bieden dat we nog steeds maar mensen zijn?

Het snelle leven

Voordat je kan spreken over slechte tijden (de huidige crisis), behoort je eerst te bepalen wat 'goede tijden' dan inhouden. Met 'goed' bedoelt men dus voornamelijk hoe de stand van zaken in een moderne maatschappij is wanneer er geen pandemie of dergelijke crisis heerst, en 'slecht' wordt dan gekenmerkt door de negatie van die welvarende maatschappij. Eigenlijk komt het erop neer dat een maatschappij,

waar de economie niet op volle toeren kan draaien, wordt beschouwd als 'een slechte tijd'. Hierbij kan je jezelf al bepaalde vragen stellen...

De continuïteit van het leven wordt abrupt onderbroken en de snelheid waarmee we leefden crasht frontaal tegen een nieuw normaal

Camus beschrijft Oran als exemplaar van hoe een moderne stad leeft: 'Onze stadgenoten werken hard, maar enkel en alleen om rijk te wor-

den.' En naast de doelloze arbeid werpt Camus ook een blik op de liefde van de moderne tijd: 'In Oran hebben de bewoners net als elders zo weinig tijd en denken zo weinig na, dat ze van elkaar houden omdat het moet en zonder het te weten.' Camus schept een gevoel dat mij niet onbekend is. Een soort gebrekkigheid aan waarachtigheid, verbintenis en humaniteit. De mens heeft zich verloren in de *rat race* van de moderne tijd. Net zoals vandaag, in het geglobaliseerde westen, staan de mensen in Oran ver verwijderd van bedenkingen over de basale dingen des levens. Bij het bloed dat feilloos door de aderen stroomt, de longen die moeiteloos de lucht opnemen, kortweg het leven op zich, wordt niet meer echt stilgestaan. Het leven wordt voor lief genomen en in de vergetelheid gedrukt door de overheersende afleiding van de moderne sensatie en vertier. Wanneer er dan een pestepidemie of een coronacrisis opduikt, ontstaat er een akelige confrontatie met de feilbaarheid van ons bestaan.

Nu, net zoals in het relaas van Camus, betekent 'goede tijden' zoiets als het snelle leven. Die goede tijden waarin stilstaan niet wordt gewaardeerd. Want als je stilstaat leef je niet optimaal, althans niet volgens de geldige normen. Maar wanneer een periode aanbreekt zoals deze waarin we ons nu bevinden, word je gedwongen stil te staan. De continuïteit van het leven wordt abrupt verbroken en de snelheid waarmee je leefde, crasht frontaal tegen een nieuw normaal. Tegelijkertijd sluit het vertrek naar de sociale wereld. Het gaat op een dag van snel leven naar complete stilstand. Van heel veel mensen zien naar louter je spiegelbeeld. In het snelle leven blijft er weinig tijd over om stil te staan en de vitaliteit te appreciëren, en dat neem je jezelf kwalijk wanneer

de alledaagsheid verdwijnt en je alleen achterblijft met herinneringen aan het verleden en fantasieën over de toekomst.

Opgesloten met de eenzaamheid

De overgangsfase naar het ‘nieuwe normaal’ verloopt stroef. Zo ook in Camus’ roman. Al moet tussendoor wel gezegd worden dat de pest toch een iets akeligere ziekte is en vele malen dodelijker dan het coronavirus. Daarmee is de quarantaine uit het boek niet eens te vergelijken met de onze, met andere woorden: we komen er nog goed vanaf, stelletje relschoppers! Wanneer je leeft met 200 kilometer per uur, is het contrast groot als je de volgende dag gedwongen thuis moet blijven. Het is deze abrupte overgang die je niet kan of wil accepteren. Aanvankelijk overtuig je jezelf dat het niet zo lang zal duren, omdat je eigenlijk niet de optie wilt overwegen dat het ook helemaal anders kan lopen. Zo dachten de meesten: begin vorig jaar sprak men in het nieuws nog over een onschuldige griepje dat wellicht ons land niet zou bereiken. Sinds kort erna wordt het dagelijkse nieuws overspoeld door de ziekte die iedereen tart, en op den duur besef je dat dit nog lang niet voorbij is.

De kruisende gedachten worden elke dag luider. Zoveel stilstaan ben je niet gewoon, en je verbijt jezelf op hoe je een optimale productiviteit uit jezelf kan halen. In die zee van tijd moet je een dik boek lezen en leren over de Gouden Eeuw, een instrument leren spelen of je volledig overgeven aan de *home-workouts*. De student van vandaag heeft nooit wat anders gekend dan het snelle leven en de *rat race*. De maakbare maatschappij biedt je ontiegelijk veel opties om jezelf maximaal te ontwikkelen. En na al het wikken en wegen over hoe jij het best je tijd zal spenderen plof je uitgeput op de bank om een nieuwe Netflix-serie te beginnen, ontmoedigd door al de tijd die je reeds hebt ‘verloren’.

Vervolgens slijt je je dagen met oude herinneringen en hoop voor de toekomst. Maar ook dat laatste wordt steeds moeilijker om vorm te geven. Het alom gekende ‘gebrek aan perspectief’ zorgt ervoor dat je toekomstbeeld een abstractie wordt. Maar ‘om tegen die abstractie te kunnen vechten moet je er enigszins op lijken’, stelt Camus. Ook al pretendeert de mens wel dat hij een verlichte ziel is met een abstract rationeel denkvermogen, hij blijft een mens gestuurd door zijn subjectieve passies. Zo zei de Schotse verlichtingsfilosoof David Hume driehonderd jaar geleden al: ‘Het verstand is de slaaf van de emoties.’

Zonder enig sociaal contact wordt de rust en eenzaamheid van je kamer oorverdovend

Op een gegeven moment trek je het niet meer. Je overtreedt de maatregelen die je opgelegd worden, misschien maar een beetje, maar je verbreekt ze. De drang naar gezelschap is groter dan je rationeel bewustzijn. Mij lijkt dat ook logisch. Wij, homo sapiens, zijn zover geraakt in onze evolutie omdat wij in staat waren een groter volume aan sociale cohesie te handhaven. Dit maakt duidelijk dat wij al vanaf het begin van de menselijke geschiedenis samen horen te zijn om te overleven. Jean-Paul Sartre stelde dat je niet eens een persoon kan zijn zonder andere mensen rondom je te hebben die jou waarnemen. Zonder enig sociaal contact wordt de rust en eenzaamheid van je kamer oorverdovend. Dan wordt deze hele situatie uiteindelijk een persoonlijke strijd tussen je plicht als burger en je eigen gemoed.

Misschien is het wel gewoon een kwestie van niet verdrinken in het getij van de moderne tijd

Verbintenis in de toekomst

‘Elk voordeel heb zijn nadeel’, verkondigde een wijs Amsterdammer ooit. Mij is verteld dat je geen levenslessen trekt uit voetballerspraken, maar de legende van Ajax had een punt. Meer dan ooit lijken we ons te zijn verloren in het snelle leven. Iedereen is overambitueus en reikt naar de top, maar is wel gevangen in de abstractie. De competitie-ideologie heeft de mensheid vervreemd van de menselijkheid. Dat wordt nu pijnlijk duidelijk. Het is echter in deze unieke periode dat we een unieke kans krijgen om de humaniteit weer te omarmen. Bij het moment van stilstand verkrijg je de mogelijkheid de banale dingen des levens terug onder ogen te komen. Daar komt dan op de eerste plaats te staan dat we niet zonder andere mensen en hun menselijkheid kunnen. Dat wat eigenlijk al tekort schoot, missen we nu het meeste: verbintenis

Natuurlijk kan je niet iemand beschuldigen van de zonde van het snelle leven, deze is immers te sterk om in je eentje te bestrijden. Dus misschien is het wel gewoon een kwestie van niet te verdrinken in het getij van de moderne tijd. Wellicht is het een idee van meer samen komen dan boven de ander te willen eindigen. Camus verwoordt het zelf als volgt: ‘Ik heb geen affiniteit met heldendom en heiligheid, geloof ik. Wat mij interesseert is mens-zijn.’ Daarbij hoop ik ook dat men de broosheid van de mens niet weer zal ontkennen of verdrukken wanneer het allemaal voorbij is. Laat deze periode juist een herinnering zijn of een handvat waaraan we kunnen vastklampen bij het coördineren van onze verdere levens. Dat we niet terug sukkelen in het snelle leven maar juist samen wat meer mens kunnen zijn. ▲

Dubieus oord

Ruigoord is een uniek stukje Amsterdam dat eigenlijk net geen Amsterdam meer is, maar de alternatieve geest van Amsterdam in leven weet te houden. De mensen die leven in Ruigoord hebben net een andere leefstijl en denkwijze dan de gemiddelde Amsterdammer. Het dorp kent een rijke, maar vooral rebelse geschiedenis.

Tekst /// Robin Phoelich Beeld /// Anna Berkhout

Voor dat het gebied rondom Ruigoord ingepolderd werd, was het een eiland tussen Amsterdam en Haarlem. De strijd tegen toenemende industrie en economische expansiedrift is een rode draad in Ruigoords geschiedenis. In de vroege jaren 70 was het dorp bestemd voor de sloop. Kunstenaars uit het Amsterdamse Ballongezelschap – oftewel de meer kunstzinnige en minder politieke provo’s – kraakten een paar huisjes in het dorp. Samen met de oude dorpsbewoners streden zij tegen de dreigende sloop en inperking van natuur en leefgebied omwille van industrie en economie. Hoewel dit hen grotendeels gelukt is, heeft Ruigoord de afgelopen veertig jaar stukje bij beetje moeten inbinden.

De weg naar Ruigoord toe wordt gedomineerd door grijze industrie en autowegen. Deze omgeving zal je niet doen vermoeden dat er zich te midden van dit alles een oud, natuurrijk, alternatief dorpje bevindt. Vanaf de ellenlange autoweg gevuld met vrachtwagens lijkt Ruigoord niet te bestaan voor degenen die het niet kennen. Maar toch bestaat dit sprookjesachtige oord écht, waar de leefstijl afwijkt van die van de gemiddelde passant; drugsgebruik wordt omarmd en provo- en new-age gedachtegoed zegeviert er nog altijd. In de sleur van het grijze zul je soms verwonderd worden door iemand die nauwelijks recht op zijn fiets kan blijven zitten. Met zijn muziekboxen, fleurigheid en onheldere gemoedstoestand brengt hij een stukje Ruigoord mee de nuchtere wereld in.

Het voortbestaan van Ruigoord is nog steeds bedreigd en de vrijheden die Ruigoord als vrijstaat genoot brokkelen langzamerhand af. De gemeente blijft actief beperkingen opleggen. Waar je als festivalganger eerst

kon genieten van ultieme vrijheid, zijn nu de dijken om veiligheidsredenen afgezet, mag er niet meer gekampeerd worden in het dorp zelf – iets dat nou net zo bijdraagt aan het gemeenschapsgevoel op Ruigoord – en moet het dorp om twaalf uur al vrij zijn van festivalgangers.

Ruigoord wordt door velen waargenomen als waardevol, onmisbaar en sprookjesachtig. Toch is de subcultuur rondom Ruigoord om logische redenen omstreden. Het positieve imago van Ruigoord dat we tegenwoordig via mainstream en regionale media meekrijgen is niet helemaal representatief voor de incidenten en taferelen die de gemiddelde bezoeker er heeft aanschouwd. Denk aan een koter van drie die zijn moeder kwijt is in de grote menigte, mensen die hun hond parkeren dichtbij de muziekboxen, een veertienjarig meisje dat aan de ghb zit, of aan die ene dwaas die simpelweg teveel drugs tot zich heeft genomen en zich in sommige gevallen gewelddadig of intimiderend gedraagt. Er mag op Ruigoord vrijelijk drugs gebruikt worden – neger de borden die het tegendeel beweren, deze zijn enkel bedoeld voor ordehandhaving – en hoewel Ruigoord een plek voor vrijheid maakt, heeft het een donkere keerzijde.

In de strijd om te kunnen voortbestaan conformeren de Ruigoordenaars zich steeds iets meer. Ze zijn zich gaan begeven in de mainstream om te kunnen overleven, waardoor het drugsgebruik in principe meer op de voorgrond komt te staan, en het politieke, spirituele of zingevende naar de achtergrond verdwijnt. De tegencultuur mag niet verloren gaan, maar we mogen ook niet verblind worden door het utopische element van Ruigoord. ▲

Small Axe

De afgelopen weken hebben voor mij in het teken gestaan van de serie *Small Axe*, geregisseerd door Steve McQueen. De serie bestaat uit vijf korte, afzonderlijk te bekijken films met één centraal thema: het leven van de zwarte, Caribische gemeenschap in Londen in de jaren 60, 70 en 80. Te zien is hoe zwarte inwoners van Londen constant worden geconfronteerd met keihard racisme, en de manieren waarop zij daartegen ten strijde trekken. Een indrukwekkende serie die je moet zien.

Tekst /// Max Rensink Beeld /// Winonah van den Bosch

De naam *Small Axe* verwijst naar het gelijknamige nummer van Bob Marley: *'So if you are the big tree, we are the small axe'*. Wanneer je strijdt tegen een sterke tegenstander, kun je misschien niet individueel, maar wel als grote groep verandering teweegbrengen. De verhalen in de serie zijn deels gebaseerd op het leven van regisseur Steve McQueen zelf, die werd geboren in Londen en Caribische roots heeft: zijn ouders komen van Grenada, een eilandengroep in het Caribisch gebied. De maker van onder andere *12 Years a Slave* zei zelf over *Small Axe* dat al zijn eerdere werk een voorbereiding was op de serie. In totaal is McQueen elf jaar bezig geweest met het bedenken, schrijven en filmen van de serie. Die tijdsinvestering is niet onopgemerkt gebleven: de serie is met veel ontzag en bewondering ontvangen.

In het eerste film van de serie volgen we het leven van Frank Crichlow, eigenaar van het restaurant Mangrove; dit is tevens de titel van deze film, die is gebaseerd op een waar gebeurd verhaal. We zien in de langste en misschien wel meest indringende aflevering van de serie hoe Frank telkens weer verbaal en fysiek wordt geïntimideerd door de politie zonder dat daar enige aanleiding voor is. Je krijgt een indruk van hoe moeilijk het moet zijn geweest in de jaren 60 in Londen om restauranteigenaar van kleur te zijn. Het continue kleineren en het geweld van de politie tegen de bezoekers van het restaurant en tegen Frank Crichlow zelf kruipt onder je huid. Tijdens een protest voor rechten voor zwarte mensen worden negen activisten opgepakt, die later bekend zijn geworden

onder de naam the Mangrove Nine. De activisten zijn zich er ten volle van bewust dat de rechtszaak tegen hen alleen draait om hun huidskleur. The Mangrove Nine geeft zich absoluut niet gewonnen en probeert gezamenlijk een vuist te maken tegen al het onrecht tegen mensen van kleur. Zoals Altheia Jones-LeCointe, weergaloos gespeeld door Letitia Wright, in de serie duidelijk maakt: 'I'm not just here defending myself, but trying to defend all of us!'

De tweede film *Lovers Rock* staat in het teken van muziek en feestvieren. De kijker gaat helemaal op in een groot huisfeest. Het is de vrolijkste film van allemaal, hoewel er ook personen met kwade intenties rondlopen. De meeslepende reggaemuziek en de vervoerende beelden laten je het ene moment rustig genieten en zwepen je het andere moment op. In tijden van lockdowns werkt dit extra aanstekelijk: je krijgt ontzettend veel zin om je weer op de dansvloer te begeven.

De derde film heet *Red, White and Blue* en gaat over de jonge Leroy Logan die ervoor kiest om politieagent te worden, ondanks al het verzet van zijn familie en vanuit de Caribische gemeenschap. De film laat zien hoe zwaar het is voor pioniers. Leroy's doel is om het racisme van de politie uit te bannen door de politie van binnenuit te hervormen. Maar niet alleen de witte politieagenten laten hem in de steek, ook de zwarte gemeenschap ziet hem als verrader. Je voelt de eenzame strijd van Leroy, terwijl hij zo'n belangrijke taak op zich heeft genomen. Zoals hij zelf zegt: 'Someone's gotta be the bridge.' Daar

kun je alleen maar met bewondering naar kijken. Het einde van de film toont een scène waarin hij eindelijk weer spreekt met zijn vader, die hem zegt: 'Big change... That is a slow turning wheel.' En helaas is dat volstrekt waar.

Naast het racisme dat gedurende de hele serie als een zware onweerswolk boven de hoofden van de personages hangt, draait de serie om plezier en feest

In de vierde film vertelt Alex Weathle zijn levensverhaal vanuit de gevangenis. Het is een film die wederom gaat over muziek, maar vooral draait om het concept van identiteit. Alex is opgegroeid in een weeshuis en weet niets over zijn eigen familie. Daardoor valt hij regelmatig buiten de boot en voelt hij zich nergens thuis. Hij zal zichzelf beter moeten leren kennen om zichzelf te begrijpen. Of, in de woorden van zijn celgenoot: 'If you don't know your past, then you won't know your future.'

De laatste film van de vijfdelige reeks heet *Education* en vertelt het verhaal van de jonge Kingsley. Hij heeft het moeilijk op school, waar de docenten het op hem gemunt lijken te hebben. Wanneer zijn moeder beseft dat het schoolsysteem is afgestemd op witte kinderen, komt ze in actie. De film is humoristisch, maar de onderliggende boodschap is pijnlijk: wanneer een schoolsysteem is gemaakt voor witte kinderen en zwarte kinderen achterstelt, komen deze kinderen niet aan de bak. Zonder gedegen onderwijs blijf je achter op vele vlakken, en dit herhaalt zich

generaties lang. 'The system wants them to fail.' De film laat zien dat je je daar niet bij neer hoeft te leggen.

In alle afleveringen van de serie laat regisseur McQueen de kijker het racisme van individuele witte Britten zien, maar hij toont ook aan dat de instituties ervan doordrenkt zijn. De hoofdrolspelers gaan in tegen deze verdorven overheidsinstanties en hun strijd is zwaar, lang en ongemakkelijk. Als kijker voel je deze spanning en krijg je het nare gevoel dat bijna elke gebeurtenis in de serie wordt bepaald door de achtergrond van de hoofdrolspelers. Dit ligt er niet altijd dik bovenop; de micro-agressies zijn uitgebreid. Naast het racisme dat gedurende de hele serie als een zware onweerswolk boven de hoofden van de personages hangt, draait de serie om plezier en feest. De muziek is heerlijk, het dansen werkt aanstekelijk en de shots zijn bijzonder. De scènes zijn lang en er wordt uitgebreid de tijd genomen om de boodschap van de serie over te brengen. De camera toont scènes vaak vanuit een ander perspectief dan je zou verwachten, en er is veel oog voor detail. Hier-

door wordt de kijker de films in gezogen. Dit is ontzettend goed gedaan.

Naast de heerlijke muziek en prachtige beelden komt de centrale boodschap van de serie keihard binnen. Het racisme in de films is soms impliciet, vaak expliciet en altijd ontzettend pijnlijk. Dat de serie juist nu zo belangrijk is, demonstreert de Black Lives Matter beweging heel duidelijk. In *Small Axe* komen de hoofdpersonen ook in actie. Zij nemen allen het heft in eigen hand en gaan de strijd aan met het systeem. Opstaan tegen dit structurele onrecht is tot op de dag van vandaag helaas nog steeds nodig. In *Red, White and Blue* vergeleek de vader van Leroy grote verandering met een langzaam draaiend wiel; deze serie laat op een indrukwekkende manier zien waarom dat wiel koste wat het kost moet blijven draaien. ▲

Small Axe is te zien via Amazon Prime en BBC iPlayer

De verkiezingen: Rutte fietst door

In aanloop naar de verkiezingen is het van belang om eens een kritische blik te werpen op het stemgedrag van de Nederlandse burger. Dit is niet enkel nodig vanwege de opvallende verschuivingen in het stemgedrag naar het rechtse of neoliberale gedachtegoed, maar ook omdat het stemgedrag niet altijd de veranderingen waaraan we gedurende het afgelopen decennium onderhevig zijn geweest lijkt te reflecteren.

Tekst /// Robin Phoelelch Beeld /// Bob Foulidis

Veranderingen op maatschappelijk en politiek vlak zijn zichtbaar in vele soorten en maten; de afbraak van de verzorgingsstaat, de toename van daklozen, de snel toenemende urgentie om de klimaatproblematiek aan te pakken, en uiteraard het stuntelige coronabeleid. De meest bizarre gebeurtenis binnen de politiek van de afgelopen tijd is toch wel de toeslagenaffaire, die terecht heeft geleid tot het aftreden van Kabinet-Rutte III. De toeslagenaffaire is echter slechts het topje van de ijsberg van de reeds gepasseerde schandalen en incidenten van corruptie en incompetentie. De bonnetjesaffaire, de bruiloft van Grapperhaus, en de steun aan de rebellen in Syrië waar vervolgens doelbewust, door Mark Rutte persoonlijk, onderzoek over is tegengehouden; en dit is slechts een greep uit de politieke schandalen van ons demissionaire kabinet.

Status quo

Desondanks is de kiezer de afgelopen tien jaar onaangedaan gebleven. De VVD heeft nu zelfs meer zetels in de peilingen dan in de huidige Tweede Kamer. Het politieke monopolie dat de VVD en de CDA samen lijken te hebben blijft min of meer onaangestast. Hoe dit kan, is uitgebreid beschreven en onderzocht. Zo werpt *De Groene Amsterdammer* in een politieke analyse, opgenomen in hun laatste editie, het idee op dat de VVD-kiezer simpelweg niet idealistisch is in tegenstelling tot de PvdA-kiezer. Dit kan verklaren waarom vooral de PvdA genadeloos door de kiezer is gedisciplineerd, na diens participatie aan Rutte II. De vele incompetenties getoond door Kabinetten Rutte II en III en de VVD worden collectief weggelaten met humoristische uitingen zoals de website 'isereenvderopgestapt.nl'. Maar eigenlijk is het allesbehalve grappig, en zouden we dergelijke incompetenties als burgers onder geen enkel beding mogen tolereren.

De coronapandemie heeft vele zwaktes van Nederland blootgelegd, zo ook de zwaktes van deze regering. Het vergroot als het ware alles dat is misgegaan in Nederland in de afgelopen tien jaar. Neem het feit dat ons zorgstelsel het realistische risico loopt de COVID-crisis niet aan te kunnen. Dat vanwege de grote afbraak van de zorg die in de

afgelopen jaren heeft plaatsgevonden. De kiezer blijft desondanks nog steeds onaangedaan of simpelweg onbewust. Hoewel we de uitkomst van de aankomende verkiezingen niet met volledige zekerheid kunnen vaststellen, wijzen alle peilingen erop dat de VVD opnieuw de grootste partij zal worden. De peilingen tonen dat de VVD in zetels is gestegen na het aftreden van het kabinet. Een stijging van zetelaantal in de peilingen was ook zichtbaar na de avondklokrellen, en dat terwijl Mark Rutte na afloop van deze rellen aankondigde niet geïnteresseerd te zijn in de 'diepere sociologische oorzaken'. Met andere woorden, elke misstap of populistische opmerking lijkt beloont te worden met meer zetels.

Het volk faciliteert het gemak waarmee Rutte door zijn regeringsperiodes heen fietst

Ook hier wordt wederom het gestuntel van het kabinet zichtbaar. Immers, wanneer men wél kijkt naar sociologische oorzaken, wordt duidelijk dat de weerstand tegen de avondklok door het kabinet is onderschat en dat de maatregel te snel is ingevoerd zonder afdoende concreet bewijs voor de effectiviteit. Het resultaat van generalisaties

zonder sociologische reflectie is nu ook dat er gesproken wordt van 'rellen' op het Museumplein, maar ik zag geen rellen op het Museumplein. Ik zag een vreedzaam protesterende menigte die uit elkaar werd gedreven door politie te paard en waterkanonnen. Ook dit zouden we als burgers niet mogen tolereren.

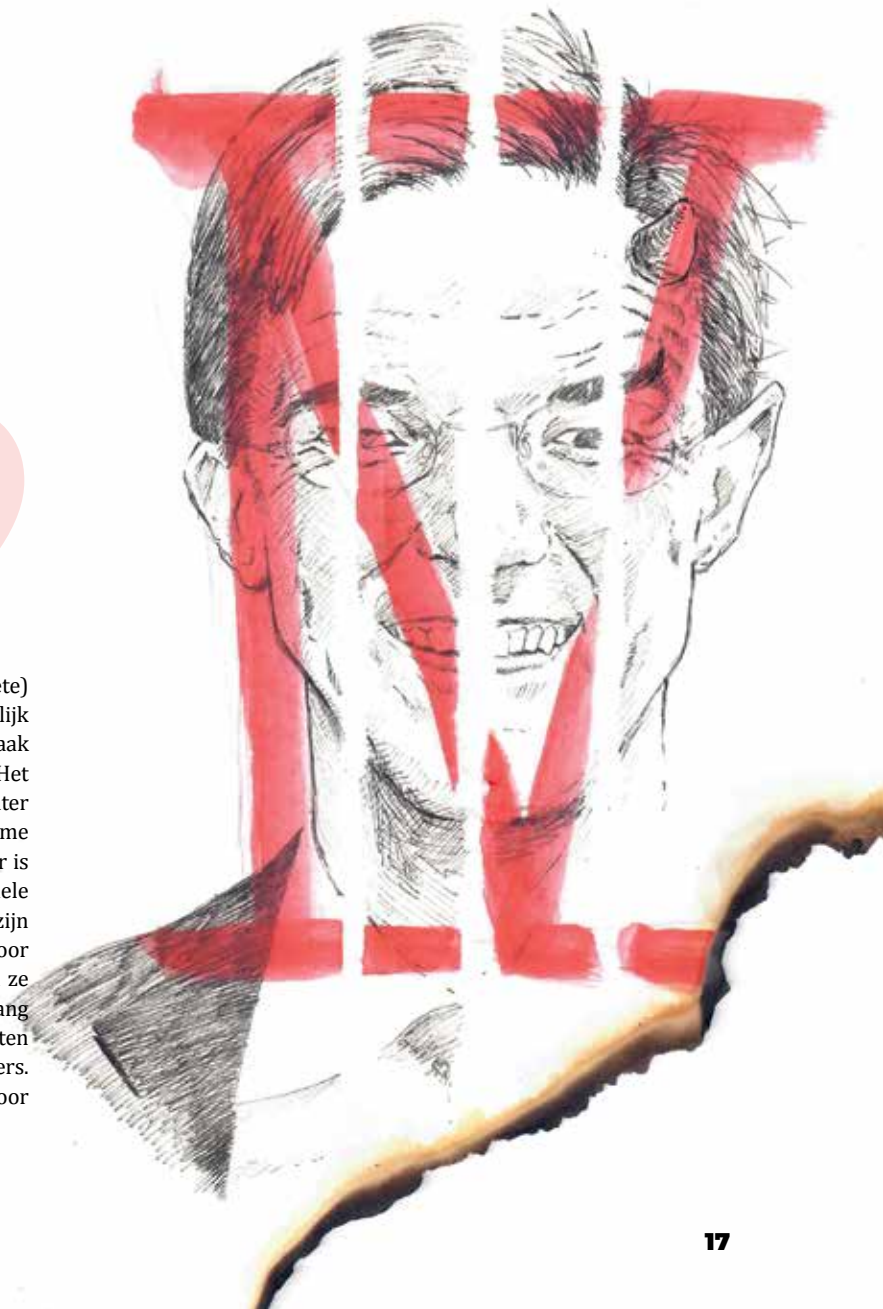
Sociaal contract

Enfin, het heeft weinig zin om langer tegen onze demissionaire regering te schoppen, zowel letterlijk als figuurlijk, in de situatie waar we ons als volk in bevinden. Voor mij en met mij vele anderen is duidelijk dat onze regering heeft gefaald, maar wij als volk hebben net zo goed gefaald. Het volk faciliteert het gemak waarmee Rutte door zijn regeringsperiodes heen fietst. We kunnen ons ook niet verblijden met het feit dat dit specifieke kabinet is opgestapt, want het is nu juist eens tijd om Mark Rutte verantwoordelijk te stellen voor het falen in zijn taken als minister-president, vooral wanneer het gaat over het reilen en zeilen binnen zijn kabinetten en onder zijn ministers. Mark Rutte lijkt als het ware de Mark Zuckerberg van de Nederlandse politiek te zijn geworden; het concept van verantwoordelijkheid lijkt hem volledig vreemd.

Voor mij en met mij vele anderen is het duidelijk dat onze regering heeft gefaald, maar wij als volk hebben net zo goed gefaald

Ik vraag mezelf hierdoor af hoe het ervoor staat met het (impliciete) sociale contract in Nederland. Dit sociale contract is geen werkelijk fysiek contract en is dan ook geen term die tegenwoordig nog vaak gebruikt wordt om de relatie tussen burger en staat te beschrijven. Het contractarianisme is ontstaan als een politieke theorie, maar is later ook een ethische theorie geworden. Het idee van contractarianisme is terug te brengen naar Plato's *Republic*. Het globale idee erachter is dat er wetten en voorwaarden bestaan die vrije, gelijke en rationele mensen accepteren als basis voor het samenleven. Bepaalde acties zijn moreel omdat ze toegestaan zijn via regels die geaccepteerd zijn door deze vrije, rationele en gelijke mens, op voorwaarde dat anderen ze ook naleven. Met andere woorden, ik steel niet van jou zodat en zolang jij niet van mij steelt. In dit geval houdt de burger zich aan de wetten omdat en zolang de overheid handelt naar het welzijn van alle burgers. We zouden de rationaliteit bezitten om onze zelf-interesses hiervoor opzij te zetten.

Dit contract geldt enkel wanneer de wetten ook werkelijk juist zijn en ten gunste komen van het daadwerkelijke samenleven. Als de ideale sociale code veel verschilt van de werkelijke wetten, is het breken van wetten onder bepaalde omstandigheden moreel acceptabel. De overheid houdt zich immers niet aan het sociale contract. Om het klassieke voorbeeld van John Locke naar voren te halen; wanneer de overheid eigendom van de burger steelt, mag er gerebelleerd worden tegen deze overheid. Onze overheid heeft als het ware gestolen van haar burgers door hen onterecht te bestempelen als fraudeurs. Voor de duidelijkheid, in dit geval wordt met rebelleren niet bedoeld rellen, en zelfs niet noodzakelijk protesteren, maar simpelweg stemmen. Wanneer het volk een corrupte regering blijft kiezen, houden ook zij zich niet aan het sociale contract. Het sociale contract brengt rechten en plichten mee voor zowel burger als staat. De burger heeft het recht – of dus zelfs de plicht – om een nieuwe overheid te kiezen wanneer de huidige niet voldoet aan haar plichten. Het sociale contract is dus niet onvoorwaardelijk, maar Rutte lijkt nu al tien jaar onvoorwaardelijk te regeren.

Controlerende functie

Maar ook de Tweede Kamer kan beschuldigd worden van het verzaken van hun plichten. Onze volksvertegenwoordiging heeft de afgelopen jaren weinig daadkracht getoond. Zij werken samen met het kabinet, in plaats van het daadwerkelijk voeren van oppositie tegen het kabinet. Het is een triest gegeven dat al langer in mijn hoofd speelt, dat onlangs ook verwoord werd in een column van Sander Schimmelpenninck. Hij wees erop dat het soms lijkt alsof een populistisch figuur zoals Wilders het volk beter vertegenwoordigt dan de gevestigde politieke partijen - met een nadruk op 'lijkt' uiteraard. Het gebrek aan daadkracht binnen de Tweede Kamer is, tevens door de coronacrisis, pijnlijk zichtbaar geworden. De coronaspoedwet is zonder weerstand door de Kamer heen gekomen. De avondklok is ingevoerd met aanvankelijke weerstand, maar na een hele dag debatteren heeft de kamer niets meer bereikt dan een extra halfuurtje vrijheid voor de burger.

Het controleren van dit kabinet is zowel voor de volksvertegenwoordiging als voor de media moeilijker geworden. De Rutte-doctrine die deze controlerende functie vermoeilijkt is ondemocratisch; het druist in tegen alles dat wij als samenleving waarderen. Wanneer de Tweede Kamer niet afdoende op de hoogte wordt gesteld van gebeurtenissen binnen het kabinet, of journalisten moeite hebben met het verkrijgen van WOB-verzoeken, functioneert onze democratische rechtstaat niet langer zoals het hoort.

Het sociale contract is dus niet onvoorwaardelijk, maar Rutte lijkt nu al tien jaar onvoorwaardelijk te regeren

Stemgedrag

Persoonlijk ben ik altijd verbaasd geweest over het feit dat we in Nederland blij zijn met een stemopkomst van circa 50 procent bij de verkiezingen, terwijl dit betekent dat een groot deel van de Nederlandse bevolking hun stem niet laat horen. Is dat omdat ze zich hoe dan ook niet gehoord voelen? Dat is iets wat we als samenleving serieus zouden moeten nemen. Of komt het doordat ze te lui zijn? Dat zou eveneens serieus genomen moeten worden. Het zegt allemaal iets over de staat van het burgerschap in Nederland, en over de staat van het samenleven in ons land. De groep Nederlanders die wél stemmen lijkt onverhoopt telkens weer dezelfde min of meer statische uitslag te bewerkstelligen. Volgens de peilingen wordt onze overheid wederom niet op de vingers getikt. Maar ook opvallend is de tegenstrijdigheid in

(linkse) behoeftes die het volk aangeeft, zoals minder marktwerking in de zorg, en het werkelijke stemgedrag. Mogelijk is dit te herleiden naar een gebrek aan besef bij de burgers waar partijen voor staan, omdat de werkelijke ideologie van een partij tegenwoordig te vaak verloren gaat onder populistische ontwikkelingen. Een ontwikkeling waar zowel links als rechts zich inmiddels schuldig aan lijkt te maken.

De Rutte-doctrine die deze controlerende functie vermoeilijkt is ondemocratisch; het druist in tegen alles dat wij als samenleving waarderen

Zelfs het aftreden van het kabinet heeft de kiezer onaangedaan gelaten. Iets wat impliceert dat het samenleven, en het geven om je medemens, blijkbaar ook op een laag pitje staan. Immers, hoe laat het je als kiezer onverschillig dat je medeburger onterecht wordt bestempeld als fraudeur, en ook nog eens op klaarblijkelijk etnische gronden? Hoe laat het je als kiezer koud dat je medeburger het financieel steeds moeilijker krijgt, en zelfs moeite heeft met het verkrijgen van basale zorg? Of het feit dat er een toename zit in je medeburgers die op straat belanden en buiten de 'participatiemaatschappij' komen te staan, omdat ze niet kunnen participeren. Soms simpelweg door bijvoorbeeld een slecht woningbeleid. Misschien is het wel een soort 'protestmoeheid,' of zelfs 'democratiemoeheid.' Echter, het betaamt een democratie dat de status-quo onderhevig is aan verandering, vooral wanneer deze niet goed functioneert.

Aangezien onze regering het sociale contract heeft verbroken, zou onze democratie niet goed functioneren wanneer de regerende partijen niet worden afgestraft in de komende verkiezingsuitslagen. Beste kiezer, denk hier alsjeblieft over na bij het uitbrengen van je stem. Neem je verantwoordelijkheid als burger en kijk verder dan de populistische uitingen van een charismatische lijsttrekker. Besef je, wanneer je bij de stembus staat, dat het implicaties heeft voor de Nederlandse democratie en rechtsstaat als Rutte doorfietst. ▲

Stilte a.u.b.

Hard en schel. Voordat ze instapt hoor ik haar al. Op de een of andere manier verbaast het me niet dat ze de trap naar boven neemt om bij mij in de stiltecoupé te komen zitten. Zo iemand is ze gewoon. Wanneer ze luistert naar de persoon aan de andere kant van de lijn, ademt ze hard. Ik probeer op mijn eigen ademhaling te focussen, terwijl ik kijk naar de weilanden waar we doorheen reizen. In de weerspiegeling van het treinraam zie ik hoe haar voeten uit haar teenslippers glijden. Haar gesprekspartner is uitgepraat, dus begint ze een nieuwe tirade. Snaterend zet ze haar blote voeten tegen het nepleer van de stoelzitting tegenover haar.

Achter gesloten oogleden rol ik met mijn ogen. Mijn kleding zit te strak, mijn stoel voelt te klein en mijn knieën komen tegen de rugleuning van de stoel voor me. De naden in mijn broek maken zielige geluiden en beginnen op sommige plekken los te komen. De stoelleuning kraakt, ik stoot mijn hoofd tegen het plafond en mijn schoenen verpletteren mijn voeten. Ik wrik mezelf uit mijn stoel. Bukkend probeer ik de situatie te verbergen. Wanneer mijn schoenen uit elkaar knallen is ze eindelijk stil. Met gebogen hoofd en met mijn knieën tegen mijn borst, ziet ze me zitten. Terwijl ik het treindak met mijn schouders losduw, kijk ik haar aan. Ons treinstel komt tot stilstand door mijn vlug toenemende gewicht.

Pas wanneer haar gezicht te klein wordt om duidelijk te zien, kijk ik op. Even neem ik de tijd om van het uitzicht te genieten. Met mijn grote teen prik ik een gat in de grond, waar ik met de coupé met dezelfde teen in duw. Mijn voet laat een gigantische afdruk achter in het weiland. Ondertussen gaat het groeien maar door. Groter en groter. Tussen de wolken is er alleen grijs te zien. Omhoog. Ik moet omhoog. Ik zet me af van de aarde waardoor mijn voeten loskomen en ik zweef. De impact van de sprong duwt de aarde uit zijn baan. Ik blijf doorgroeien en verder weg zweven. Hoe lang ik ronddobber weet ik niet. Er is alleen nog zwart te zien. Ik weet niet of mijn ogen open of dicht zijn. Ik weet niet of ik nog groei. In mijn blootje drijvend door de Melkweg kunnen mijn wenkbrauwen eindelijk loskomen van de frons waar ze in zaten.

'Kutwijf,' fluister ik. Of misschien denk ik het alleen. ▲

Tekst /// **Teske Wortman** Beeld /// **Amanda Vlieger**

Geen censuur, geen weet van wat spreken is

Monden worden zowel gesnoerd als gedwongen geopend en tegenwoordig kan men zogezegd ook nog worden ‘gecanceld’. Censuur doet denken aan vormen van strijd, maar ongemerkt lijken we vaak bij voorbaat al woorden in te slikken. Men mijdt conflicten en wil niemand bezeren. *Babel* vraagt zich af wanneer deze ‘zelfcensuur’ ons ‘zelf’ in het gezicht mept.

Tekst /// Sofia de Valk Beeld /// Imke chatrou

Dagelijks krijgen we te maken met nieuwe vraagstukken en blijken waarheden non-waarheden te zijn. Woordenboeken blijven groeien en hulpkreten worden nog altijd zogenaamd niet gehoord. Ideeën over anderen, over hier en over de overkant van de oceaan, worden bekritiseerd of genuanceerd. De waarde van onze lichamen verandert iedere dag en de waarde van onze stem verandert daarin mee. Censuur is iets van alle tijden. Geloofshuizen die door de staat worden gesloten, sociale media die tot geweld aanzettende posts weigeren of standvastige ouders die hun kind verbieden verder dan de negentiende zender te zappen. Al sinds circa 200 v.Chr. kennen we beruchte boekverbrandingen, zoals de Chinese Keizer Shi Huangdi die geschriften van eerdere regimes vernietigde. Op 9 november herdenken we de Kristallnacht, waarin onder het pogrom van de nazi's, 1400 synagogen in brand werden gestoken.

Elk van mijn naasten heeft wel eens zijn mond moeten spoelen, na onschuldige verbale roekeloosheid, of door (on)bewust riskante of kwetsende uitspraken. Echter komt steeds vaker aan het licht dat men bij voorbaat van conflicten, van mogelijke meningsverschillen of bij het aan zien komen van een sterke(re) voorbijganger, zijn eigen mond al snoert. Men houdt gedachten vaak voor zichzelf, vanuit het idee een ander zo niet te kwetsen, een weerzin tegen het moeten voeren van een discussie of door angst voor verkeerde interpretaties van hun bedoeling. Deze vorm van zelfcensuur is een bescherming voor de ander, maar indirect ook een schild voor degene die deze zelfbeperking oplegt.

Het veiligstellen van zowel je omgeving als jezelf klinkt redelijk en proactief. Maar deze bescherming lijkt vaker 180 graden te draaien. Denk aan kinderen die niet eerlijk aan hun ouders vertellen waardoor ze wekelijks blauwe plekken hebben en hoe hun fietsband toch constant

lek gaat. Het in toom houden van emoties om de ander niet tot last te zijn kan op lange termijn leiden tot ernstige gevolgen. Of denk aan die medestudent van tien jaar geleden met een provocerende denkwijze over andermans geloofsovertuigingen, waarmee niemand de discussie aandurfde. Is het mogelijk te stellen dat wanneer jij een nuancerend alternatief had gegeven, de voormalig student nu niet geradicaliseerd was?

Zelfcensuur is een gevolg van angst voor de beruchte censuur door overheid of private instanties, waarbij de beperking van het uitspreken buiten eigen macht om wordt opgelegd. Wat deze beper-

Ik had het gevoel dat er geen winst te behalen was, in zowel poging tot overtuiging als überhaupt al een luisterend oor bieden

king van expressie precies inhoudt en waar de wil voor deze controle over de verspreiding van bepaalde informatie vandaan komt, is niet direct te vatten. Het is soms onduidelijk of het gevreesde woord ‘censuur’ enkel gaat over het niet mogen uiten van onze hersenspinsels, of dat censuur ook het verbod omvat om bepaalde kennis of ideeën op te nemen, te lezen of te willen begrijpen. De staat of een privaat bedrijf dat een publicatie verwijdert, kan als beschermend wezen voor kwetsbaren worden gezien, maar ook als onderdrukker van vrijheid van meningsuiting. In artikel 7 van de Grondwet wordt de vrijheid van meningsuiting beschermd door een verbod op algemeen censuur. Hierbij stelt de wet geldende regels over wanneer uitspraken toch ingetrokken moeten worden. De staat kan deze wetten inzetten om aanzet tot (verbaal) geweld of om burgers te beschermen. Dit laatste is in de geschiedenis helaas al vaker misbruikt door overheden. De preventieve vorm van censuur is echter in Nederlands sinds 1977 verboden, als bescherming voor de vrijheid van meningsuiting. Dit betekent dat censuur voornamelijk het achteraf *deleten* van publicaties betreft. Hoe de afwezigheid van preventieve censuur gecontroleerd kan worden, lijkt een ingewikkeld vraagstuk. Men hoeft slechts een beetje te manipuleren met woorden om een bepaald boek ongemerkt onmogelijk verkrijgbaar te maken voor anderen.

Censuur in schaapskleren

Vorig jaar werd ik geprikkeld door een college over Kritische theorie en de filosoof Theodor Adorno, een belangrijk vertegenwoordiger van de *Frankfurter Schule*. Met een paar studiegenoten meldden we ons aan voor een lezing diezelfde week, over de zojuist in het Nederlands uitgebrachte voordracht van Adorno ‘Aspecten van het nieuwe rechts radicalisme.’ Dit essay toont een analyse van de middelen en tactieken van het nieuwe rechts-radicalisme en hoe het gevaar van het rechts-radicalisme in elke actualiteit kan loeren, alhoewel vermoed in andere kledij dan het stereotype doet verwachten. De zaal zat vol met schrijvers, studenten, geïnteresseerden op leeftijd en andere denkers; er heerste een ontvankelijke sfeer. Totdat langzamerhand iedereen in hun ooghoek een onverwachte gast op het balkon zag.

Voorman van Forum voor Democratie Thierry Baudet, zat omringd door zijn *wingmen* aan het gangpad, waar ik hem door mijn wimpers gedurende de hele lezing vermoeid op zijn geelgekleurde iPhone zag scrollen. Zijn vermoeidheid kon ik mij enigszins voorstellen. Voor mij was de avond enerverend, een nieuw soort omgeving. Hij zat vast en zeker veel te vaak op houten tribunestoeltjes, naar moeilijke woorden te luisteren die hij al minstens vijftien jaar iedere dag om zijn oren hoort vliegen — al dan niet vijandig tot hem gericht of als verweer tegen de kritiek over zijn ideeën voor de veiligheid van ‘ons’ land. De opmerkelijke onvoorspelbaarheid in de zaal werd gelukkig beantwoord in de laatste tien minuten van de lezing, waar hij met zijn *sidekicks* opstond om een kritische vraag in de trant van de zojuist besproken mogelijke wederkeer van het rechts-radicalisme te beantwoorden. Ik kan mij niet veel van de inhoud van zijn uitspraken herinneren, qua essentie kon ik tussen de Hegeliaanse woorden weinig verbanden zien. Echter herinner ik mij des te beter de situatie die volgde. De politicus was eerder de zaal uitgegaan, met zijn metgezellen op de voet, terwijl in de zaal nog het applaus en een dankwoord voor de sprekers volgde. Toen ik de zelf de tribune afliep, de foyer betrad en vastberaden naar de ingerichte balie liep om Adorno's vertaalde essay te kopen, zag ik een bekende achter de balie staan. Ze kijkt geschrokken, maar deelt direct haar zojuist gebeurde verwarrende ervaring. ‘Hij heeft ze allemaal opgekocht. Althans, hij wilde alles hebben wat ik nog had. Ik heb nog een klein doosje achter staan, maar hij was nogal dwingend. Kijk, ik

moest een factuur naar zijn rekening van FvD sturen. Wilde je er eentje hebben? Sorry, ik ga dat doosje achter even halen.’

Er is veel te speculeren over wat die avond werkelijk gebeurd is. Tijdens de lezing had ik als kersverse filosofiestudente hoogstwaarschijnlijk te weinig kennis om alles te begrijpen wat in de lezing werd gezegd. Wie weet zag Baudet de net verschenen oplage van dit essay als kans om zich samen met zijn partijleden te verdiepen in de woorden van hun linkse gesprekspartners, die de dialectiek en verlichting wellicht anders definiëren. Al dan geeft het mij een misplaatst gevoel

Door technologische ontwikkelingen suizen politieke of maatschappelijke meningen, propaganda, maar daarmee ook oproep tot haatzaaiing, geweld en misbruik, met een sneltrein door de kanalen

dat iemand zich mateloos lijkt te vervelen tijdens een lezing, waarna hij wel 250 boeken verorbert waarvan de inhoud hem waarschijnlijk niet goed uit de verf laat komen.

Censuur tegen censuur

Men kan zich afvragen of Baudet hier doelbewust een onmogelijkheid creëerde om ander publiek toegang te bieden tot de waarschuwing voor rechts-radicaliteit, inclusief de bijgevoegde schets van de hedendaagse collectie schaapskieren die extreemrechtsen zouden kunnen dragen. Echter is de actie op zichzelf juridisch gezien niet verboden. Als dit bovendien een werkelijke vorm van censuur zou zijn geweest, was Baudets actie fel tegen zijn eigen standpunt in, die hij 10 januari poneerde bij *Op1*. Aan de talkshowtafel werd afgelopen maand het onderwerp cancel-culture besproken naar aanleiding van de commotie rondom Twitter, die —destijds nog president— Trump, cancelde wegens ‘het risico op verdere aanzet tot geweld.’ Baudet gaf aan een anti-censuurwet te willen indienen en deze binnen zijn

partij al te hebben uitgewerkt. Volgens hem zouden er nu coupes worden gepleegd door extreemlinkse partijen, middels Twitter en Facebook, die schaamteloos de vrijheid van meningsuiting bij mensen aantast. Met twee vingers aan beide oren krommend, waarmee hij volgensmij de al wat cynische aanhalingstekens wilde uitbeelden, legde hij uit: ‘Ik wil dat de staat deze “juridisch gezien” private ruimte gaat beschermen, aangezien deze de “feitelijk gezien” publieke ruimte, openbaar maakt.’

Deze uitspraak spookte nog wat dagen door mijn hoofd. De puzzelstukjes lijken niet te passen. Aan de ene kant mogen we volgens Baudet anderen niet verantwoordelijk houden voor de mogelijke gevolgen die aan opgeworpen uitspraken worden verbonden. Anderzijds zouden we verplicht zijn om alles te plaatsen, ongeacht smaak of persoonlijke overtuiging; omdat dit dan de innerlijke wens is van de voorman van het rechtse forum. Facebook en Twitter zijn private bedrijven, maar deelname aan deze platforms is een gekozen publiekelijke actie, en bevat de keuze om mogelijk bekritiseerd te worden door uiteenlopende overtuigingen. Door technologische ontwikkelingen suizen politieke of maatschappelijke meningen, propaganda, maar daarmee ook oproepen tot haatzaaiing, geweld en misbruik, met een sneltrein door de kanalen. Dat Twitter Trump liever niet meer op hun platform ziet, toont dat er angst is en grenzen niet geaccepteerd lijken te worden. Met het bestaan van duizend en één andere sociale media, beperkt deze cancel van Twitter de voormalige president niet in het delen van zijn gedachten met de rest van wereld. Wellicht is er wel een nieuw onderwerp om over te spreken; over waar de grenzen liggen van bijvoorbeeld andermans angst of tolerantie.

Geen vrijheid zonder beperking

Iedereen kent grenzen in doen en laten, welke worden bepaald door regels, intuïtieve gevoelens en maatschappelijke conventies. Dit soort vormen van zelfcensuur is een individueel opgelegde beperking, vanuit het inspielen op voorspelde reacties. In mijn omgeving vroeg ik een tiental verschillende mensen om hun ervaring met het bewust of onbewust inhouden van bepaalde uitspraken, bewegingen, of andere verlangens te delen.

Over het algemeen vonden mensen het moeilijk om direct antwoord te geven op de vraag of zij zichzelf wel eens inhouden om bepaalde uitspraken, bewegingen, of andere manieren van expressie te uiten. Vaak leek men niet zeker of hun antwoord wel de juiste zou zijn. Nadat ik nogmaals benadrukte dat het *hun* ervaring is, waar alleen zij het antwoord op hebben, kreeg ik diverse reacties. Zo stelde een student psychologie aan de Universiteit Utrecht, dat hij sinds het publiekelijke debat omtrent Black Lives Matter, veel over het wel of niet uitspreken van zijn standpunt heeft getobd. Na een verwilderde discussie hierover besloot hij in het vervolg zijn mond te houden. ‘Het had geen zin om nogmaals als enige mijzelf te moeten verdedigen en de sfeer naar beneden te halen. Ik had het gevoel dat er geen winst te behalen was, in zowel poging tot overtuiging als überhaupt al een luisterend oor bieden. Dit slaat eigenlijk nergens op, want ik sta wel 200% achter mijn gevoel.’ Angst, onzekerheid, maar ook liefde blijken voor heroverweging te zorgen. ‘Als de koning voor mijn deur zou staan zou ik hem als overtuigd Republikein de toegang willen weigeren, maar ik laat hem binnen. In dit geval vanwege mijn partner die fan is van het tv-programma Blauw Bloed,’ aldus een 77-jarige theaterregisseur.

Een docent aan de Hogeschool in Tilburg slikt haar eigen lach regelmatig in, om haar studenten juist voor het gevaar van zelfcensuur te be-

Verhuizen (2)

Eindelijk heb ik beet. Na wekenlang tevergeefs op Marktplaats te hebben gezocht, heb ik een mooie houten kast voor een goede prijs gevonden. Hij is aan de grote kant, maar zal zeker mooi staan in ons nieuwe huis.

Mijn vriendin en ik halen de kast samen op. De aardige verkoperster laat hem aan ons zien: hij is groot, maar niet ál te zwaar als de vier grote lades eruit zijn. De kast moet naar beneden vanaf de eerste verdieping. We moeten twee keer terug omhoog om de kast onder een andere hoek de trap af te krijgen. Toch staan we na een kwartier buiten en halen we opgelucht adem, niet wetende dat het avontuur dan pas echt begint.

Wanneer we de achterbak van de grote stationwagen namelijk openklappen, blijkt de kast te hoog te zijn. Dan maar op zijn zij? Past niet. Schuin? Past niet. Via de zijdeur? Past met geen mogelijkheid. We kijken elkaar geschrokken aan. Het zal toch niet? Ondertussen staat de vrouw ongerust door het raam naar ons te turen. We besluiten het nogmaals te proberen op de zijkant. De uitstekende poten zijn duidelijk de beperkende factor. Wat als we harder duwen? De poten kraken, maar de kast gaat niet voorbij het smalste stuk van de achterbak.

De vrouw komt naar buiten met haar hond en vertelt ons dat Marktplaats een bezorgservice heeft. Ze leeft duidelijk met ons mee. We bedanken haar voor de tip, maar hebben daar nu weinig aan. We besluiten het nog één keer te proberen en duwen keihard tegen de kast, met het risico dat de poten het begeven. Met een luide kraak schiet de kast de auto in. Gelukt!

Nu de lades nog. Maar... die passen ook niet. De moed zakt ons in de schoenen. Met veel geschuif, geduw, beperkt ruimtelijk inzicht, wat gevloek en een hele hoop geluk zitten alle lades na een uur eindelijk in de auto. De vrouw is inmiddels teruggekomen en geeft ons een deel van het geld terug. ‘Voor de benzine,’ zegt ze. ‘Uit medelijden,’ denk ik. De achterklep kan niet dicht, dus die maken we met een touw provisorisch vast aan de trekhaak. We besluiten over B-wegen terug naar huis te rijden, want zo over de snelweg voelt niet geheel veilig. In de auto vervloek ik mezelf: waarom heb ik niet beter naar de afmetingen gekeken?

Wanneer we eindelijk bij ons huis zijn, moet de kast alleen nog drie trappen op. Op de tweede, smallere trap komen we natuurlijk muurvast te zitten. Weer zijn het de poten die ons dwarszitten! Na wanhopig overleg besluiten we de poten eraf te slopen. Het kan echt niet anders. Wanneer dat eindelijk gelukt is, krijgen we de kast naar de derde verdieping en ploffen we uitgeput neer op de bank. De hele exercitie heeft meer dan vier uur gekost. We kijken elkaar aan en ik zeg: ‘Vind je de kast eigenlijk mooi?’ ▲

Tekst /// Max Rensink Beeld /// Dorota Dabrowska

schermen. Ze vertelt hun altijd: ‘domme vragen bestaan niet, dus durf alles te vragen,’ maar toch moet ze haar lachspieren soms stiekem temmen. De schrijver Femmetje de Wind schreef afgelopen jaar in *Het Parool* dat ze in de Joodse cultuur binnen de beperkingen een schoonheid is gaan ervaren. ‘Juist de onbegrensde vrijheid in onze maatschappij kan beklemmend zijn en stress geven. Terwijl je binnen de begrenzing van regels soms veel meer vrijheid kunt vinden.’ Mijn oom uit Breda vindt ook zijn vrijheid en heling in zelfcensuur. Hij schreef mij: ‘Er liggen grenzen bij het onherstelbaar kwetsen en normatief beschouwen.’ Vroeger was hij rücksichtslos direct, nu herkent hij zijn geldingsdrang en ziet daarnaast ‘een vrijheid om zijn uitspraken, bewegingen of andere verlangens van expressie voor zich te houden.’ Een docent aan de Faculteit Geesteswetenschappen schetste mij de verschillen tussen een onafgebroken vorm van censuur in persoonlijke relaties, en de meer doordachte manier van het begrenzen in haar werkveld. Zo concluderen meerdere mensen dat maatschappelijke conventies als politieke en pedagogische perspectieven ervoor zorgen dat er geen vrijheid bestaat zonder het gegeven van een vorm van censuur.

Wolven komen in schaapskieren, deze schaapskieren veranderen van kleur en textuur

Wolven doen niet aan censuur

Zelfcensuur staat niet los van censuur. Zelfcensuur lijkt als een kinderlijke les te werken, waarbij we binnen onze eigen ervaring denken te hebben geleerd wat relevant en toegestaan is qua gedrag. Belangrijk is dat kritiek op de ander ook op onszelf wordt gericht. Reflectie op het effect van jouw aanwezigheid, maar ook op je zwijgen. Censuur is een wettelijke maatregel, maar in essentie kan ook middels manipulatie een onmogelijkheid voor anderen worden gecreëerd, om bepaalde boeken te openen. Een ‘anti-wet’ neemt iemand de innerlijke drijfveren af om te zwijgen uit bescherming, of vermijdt het aanleren van wat ‘te ver gaan’ is. We dienen te begrijpen waar de grenzen liggen tussen ‘op onze hoede zijn’ voor innerlijk of actief leed, en het argeloos wegflikkeren van de mening die ons niet deert. Wolven komen in schaapskieren, deze schaapskieren veranderen van kleur en textuur. Als de staat daadwerkelijk verantwoordelijk wil zijn voor de rechtvaardiging of beschuldiging van wat kwetsend, haatzaaiend of discriminerend is, dient ze met het hele volk hun beweegredenen te delen. Het opkopen van boeken die het radicalisme de mond proberen te snoeren, is wellicht een slappe grap om toekomstige censuur op de voorman zijn eigen uitspraken vóór te zijn. Een slappe grap voor critici, maar voor deze politicus kan het metafoor misschien eigenaardig bevredigend zijn, wanneer hij ‘s avonds in het knetterend linkse vuur zit te staren. ▲

Tussen mijn transgender ik en mijn neef zijn liefde voor extreemrechts

Familieruzie, rammende deuren en ongemakkelijke etentjes. Op 17 maart beginnen de Tweede Kamerverkiezingen. De laatste jaren is extreemrechts teruggekeerd aan de keukentafel. Thierry Baudet, Victor Orbán, het lijken eerder blatende beroemdheden dan serieuze politici. Tijdens kerstdiners en dagjes weg worden mijn familiegesprekken opgeslokt door jolige opmerkingen, 'die Baudet is een toffe peer' en 'Orbán is lekker bezig'. Maar in werkelijkheid zijn ze al jaren bezig om de rechten waar lhbt+ers al ontzettend lang voor strijden, af te breken. In een familie met Orbán sympathisanten val ik als transgender persoon al snel buiten de boot.

Tekst /// Tammie Schoots Beeld /// Dorota Dabrowska

W e moeten de Tweede Kamerverkiezingen zien als de concretisering van een culturele contradictie die al jaren de ronde doet. Als je niet tot de 'norm' behoort, ken je vast wel iemand waar je van houdt of dol op bent, die een partij aanhangt fundamenteel tegen jouw rechten. Zo besloot de Partij voor de Vrijheid tegen het verbod op homogenizing te stemmen en was Forum voor Democratie het niet eens met het verbeteren van de overladen transgenderzorg. Op andere momenten in het jaar kan je het misschien weglachen, maar op 17 maart betekent het iets. Je naasten denken het niet alleen, maar handelen ook naar die ideologie. Het confronteerde mij met een vraagstuk dat anders achterwege blijft: kan ik van iemand houden die tegelijkertijd politieke opvattingen heeft die mijn bestaansrecht aantasten?

Familiediner

'Ik weet niet of Victor Orbán jou wel in zijn Hongarije wilt hebben.' Er had een doodse stilte moeten vallen maar die kwam maar niet. Niemand leek op te kijken van deze opmerking. Er werd guitig gelachen en het volgende biertje was alweer ingeschonken. Ik had gevraagd of ik mee zou mogen naar zijn vakantiehuisje in Hongarije, die hij had gekocht om 'te vluchten van de buitenlanders'. Op vakantie gaan en tijd met mijn jonge achternichtjes spenderen, dat leek me gewoon leuk. Maar het werd zo'n moment waar mijn neef in een Orbán-aanhanger veranderde. Ik was niet meer hun trotse nicht naar wiens studie ze consequent vroegen, maar iets wat ze niet helemaal begrepen. Niet meer degene waar mijn kleine achternichtjes gillend naar toe renden en jaloers met hun kleine vingers door mijn lange haren streken, maar een rariteit waar eigenlijk iets heel erg mis mee is. Niet het familielid met spannende verhalen uit Amsterdam maar dié transgender. Ik had het gevoel dat ik een gesprek over mijn genitaliën en genderwetgeving moest beginnen. Dat ik iets uit te leggen had, mij moest verdedigen.

Mijn neef schoof voorzichtig een biertje mijn kant uit. Was ik weer zijn gewaardeerde familielid of het gender-gekkie? Toen hij mijn gezicht zag wist hij dat hij zijn uitspraak moest adresseren: 'Het is toch allemaal doorgeslagen, die gender-gekte? Je hebt gewoon mannen en vrouwen. Klaar.' Hij was overduidelijk niet verder gekomen dan een lomp artikelje in de *Elsevier*. Naarmate de avond vorderde begon hij te vragen naar die ene leuke jongen. Ik was een radio-dj aan het daten, dat vond hij heel spannend. In zijn woorden, een stap vooruit van de

Het werd zo'n moment waar mijn neef in een Orbán-aanhanger veranderde

gebruikelijke casanova's, want ik moest wel aan mijn toekomst denken. Ook mijn studies vindt hij machtig interessant. Na lange onderwerpen komt hij altijd tot de conclusie dat hij weer terug de studiebanken ingaat zodra zijn kindjes het huis uit zijn. Aan het einde van de avond, terwijl ik de deur uitloop, kijkt hij me met rozige oogjes aan 'ik ben trots op je'.

Mijn neef haat me niet. Hij weet gewoon niet hoe hij twee kanten van mij moet verenigen. Het ijverige nichtje waar hij zo trots op is, en dié transgender, het ding. Soms kunnen we de complexiteit van een persoon niet bevatten en laten we de delen achterwege die ons niet uitkomen. Mijn neef ageert tegen de verruiming van gendernormen. 'Ze' mogen er allemaal wel zijn en zo, die 'transdingen' en 'manvrouwen', maar het loopt nu de spuigaten uit. Hij klampt zich vast aan de zekerheid van een kerngezin: mannen en vrouwen worden verliefd, krijgen kinderen, en zo gaat de cirkel weer rond. Het is makkelijk om iets simpels aan te hangen in een wereld vol gender-kleuren waar hij niets van begrijpt. Hij mag dat vinden. Dat vertellen Victor Orbán en Thierry Baudet hem. Nog sterker zelfs, hij moet dat bevinden. Hij is deel van een grotere strijd om de conservatieve waarden te beschermen. Maar in dat wereldbeeld pas ik niet.

Het culturele krachtenveld zet mijn neef lijnrecht tegenover mij. Het benoemen van mijn trans-identiteit in de context van extreemrechts reduceert me tot een ding. Het verandert de manier hoe ik mij tot hem en mijn familie verhoud. Het is niet Tammie die aan tafel zit, wie ik ben is opeens afhankelijk van grote krantenkoppen als 'man is eigenlijk vrouw' en venijnige video's over de doorgeslagen gender-gekte. Ik wil het liefst een knuffel, een schouderklopje, horen dat ik het goed doe, maar hoe meer ik naar hem toe beweeg, des te meer hij terugschiet. Sommige seconden ben ik wat hij zo veracht, waar zijn grote helden tegen ageren. Het is een geforceerde dans waarin ik constant van rol verschiet, van zijn lieve nichtje naar transgender persoon en weer terug. Krampachtig bewegen we om elkaar heen wachtend op de momenten dat het ter sprake komt. Dat wil ik helemaal niet. Ik wil gewoon aan tafel zitten en kunnen praten over mijn leven. Met alle complexiteiten.

Referentiekader

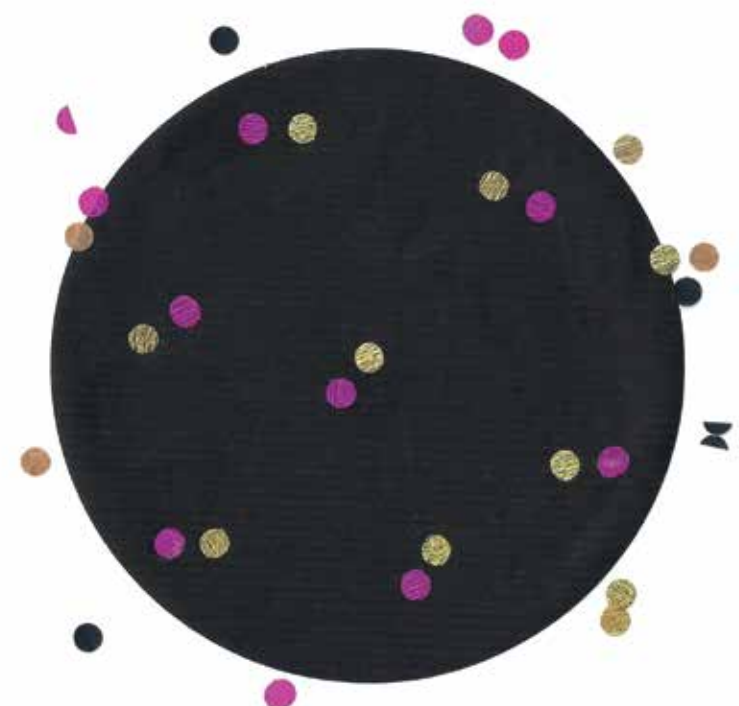
De aankomende verkiezingen gaan over wetgeving, maar de politieke strijd is niet zo plat als een paar regeltjes op papier. Extreemrechts is langzaam terrein aan het winnen en zet de semantische hakbijl in de rechten van minderheden. Iedereen die 'anders' is en buiten het Arische ideaal van de kernfamilie valt, wordt geconfronteerd met vraagstukken die tot voor kort heel normaal leken. Het is een strijd om een betekenis. Het is een bril die zich langzaam vereenzelvigt met je gezicht en opeens kan je niet anders meer zien. Je wordt geleerd dat het eigenlijk helemaal niet zo normaal is om een

De harde realiteit van extreemrechts staat in schril contrast met de zachte liefde in de ogen van mijn neef

transgender persoon te zijn en dat 'houden van' niet samen hoeft te gaan met bijbehorende rechten. Wat deze partijen doen is het opreken van grenzen die voorheen onbesproken bleven. Het leek logisch dat dezelfde rechten voor lhbt+ers als voor de heteroseksuele cisgender meerderheid moesten gaan gelden. Maar ineens is dat niet meer zo. Uit naam van het 'kerngezin' en 'de maatschappij' wordt lhbt-wetgeving ter discussie gesteld. Het is tijdens de Tweede Kamerverkiezing dat de verandering plaatsvindt van denken naar doen. Het blijft niet meer bij ideeën in de hoofden van degenen waar je van houdt, zij kiezen daarvoor.

Kort geleden introduceerde Victor Orbán en zijn Fidesz-partij de anti-transgenderwet, het einde van transgender erkenning door de wet. En daar bleef het niet bij. In een vlag van wetgeving tegen trans-identiteit werd het transgender mensen verboden

om kinderen te adopteren. Het is een juridisch drama, maar het gaat verder dan dat. In die momenten van anti-lhbt-wetgeving zegt Orbán tegen zijn aanhangers: 'Jij mag dit vinden, want ik doe het ook.' Daarmee stelt hij ter discussie wat eerder een gegeven leek te zijn. Om deze normalisatie verder uit te diepen, creëert hij een valse contradictie. In de wetgeving waarin hij lhbt-mensen van adoptie weerhoudt, voegde hij het volgende toe: 'Het recht om op te groeien in de sekse die bij de

geboorte is toegewezen' en liet hij het 'traditionele gezin' wettelijk erkennen. Daarmee impliceert hij dat het uitbreiden van lhbtï-wetgeving ten koste zou gaan van een gezin dat bestaat uit een man een vrouw en hun biologische kinderen.

Het blijft niet bij dit internationale boegbeeld van extreemrechts, in ons eigen kikkerlandje wordt ook getrokken aan geaccepteerde minderheidsrechten. Zo stemde zowel de Partij voor de Vrijheid als Forum voor Democratie tegen het opnemen van seksuele gerichtheid in Artikel 1 van de Grondwet. Deze toevoeging aan het anti-discriminatieverbod had concrete handvatten moeten bieden aan het tegengaan van geweld tegen lhbtï'ers. Iets wat nu lastig tot niet te bewijzen is. Ook stemde de Partij voor de Vrijheid tegen de transgender-en interseksewet, het juridische verbod op 'het ongeoorloofd onderscheid maken op grond van geslachtskenmerken, genderidentiteit en gender-expressie.' Daarnaast is hele concrete wetgeving ook niet veilig voor de donkerbruine partijen. Zo ageerden ze tegen een verbod op homogenizing en stemde ze niet mee met een verbetering van de transgenderzorg, waar de wachtlijsten voor een intake inmiddels zijn opgelopen tot twee jaar. De juridische aanpassingen zijn onderdeel van een semantische oorlog. Hoewel de Nederlandse strijd niet zo openbaar is als in Hongarije, is het wel even schadelijk. Zo zei het inmiddels geroyeerde Forum voor Democratie-kopstuk Frederik Janssen in een interview met de *Nieuwe Revu* dat de teloorgang van onze samenleving het best wordt verbeeld door transgender kinderen. Ook hier wordt het narratief van een strijd opgezet waarin het 'klassieke' gezin, met de bijbehorende noties van masculiniteit en vrouwelijkheid, wordt afgezet tegen een divers gender- en seksualiteitspectrum.

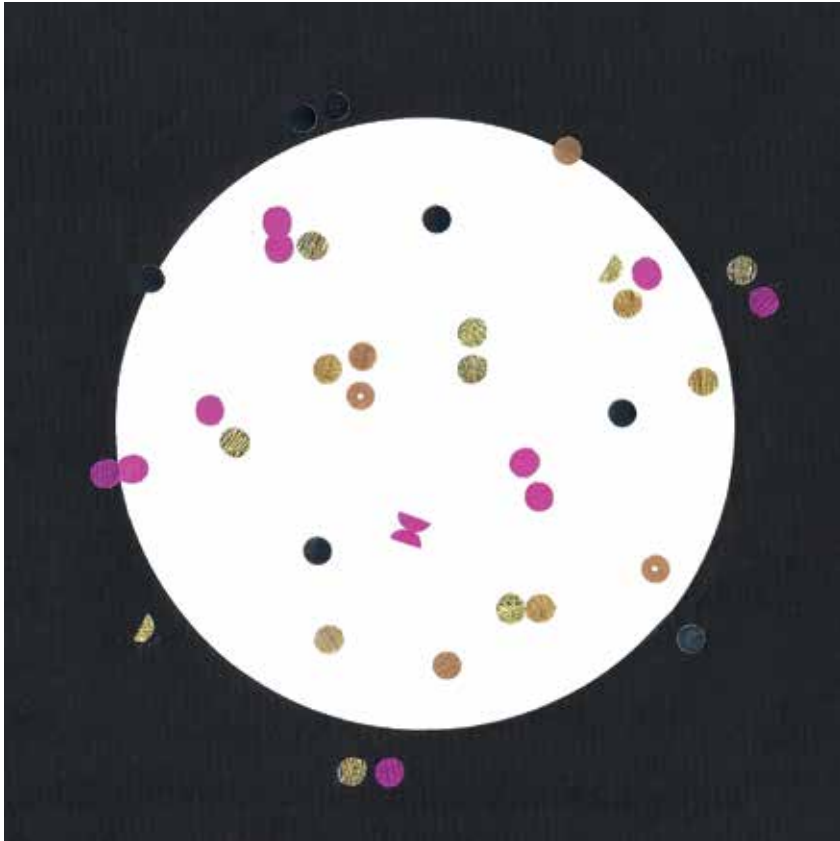
Orde in de chaos

Hoe kan mijn lieve neef van mij houden en tegelijkertijd deze ijskoude ideologie aanhangen? Zo logisch als een wijdverbreid genderspectrum voor mij lijkt, zo inherent chaotisch is het voor hem. De manier hoe een leven hoort te verlopen wordt afgebroken door het idee dat hij opeens niet meer tot de norm behoort. Harde mannen, zachte vrouwen en vertederende kinderblikken; het is een kwetsbaar bestaan maar wat betekent het nog? De logica van een leven waarin je naar school gaat, werk zoekt en een gezin sticht, staat opeens op zijn kop. Vrouwen verbinden met baarmoeders en mannen met een piemel was een logische link, wat daar allemaal buiten bestond was een foutje waarvan we net

deden alsof het niet bestond. Tot heel lang zei mijn familie: 'Met Tamme is gewoon iets fout gegaan, vrouwenhersenen en een mannelijk lichaam.' Die tijd is voorbij. De lhbtï-strijd is niet meer eentje die voor een plekje vecht in de marges van de norm, maar diens geaccepteerde dominantie aan de kaak stelt. Als transgendervrouw leid ik ook een vrouwenleven, zonder baarmoeder.

Die hardheid is beangstigend voor iemand zoals mijn neef. Het volatiel gesleutel aan een realiteit waar hij zich aan vast heeft kunnen houden, slaat de ondergrond onder zijn voeten vandaan. Mijn neef wil niet aan mijn rechten toornen, hij wil stabiliteit, orde en ik ben daar geen onderdeel van. Dat is wat de volksmenner zoals Orbán en Baudet doet, ze bieden een volledig wereldbeeld. Het is oké om je vast te houden aan iets wat altijd zo is geweest'. Die harde realiteit van extreemrechts staat in schril contrast met de zachte liefde in de ogen van mijn neef, wanneer hij zijn trots uitspreekt. Het is iets liefhebben wat je niet begrijpt. Ik ben de chaos in een veranderende wereld waarin hij zoekt naar orde.

Op de vraag hoe je van iemand kunt houden die tegen jouw rechten stemt, heb ik geen antwoord. Ik ben dol op mijn neef, maar tegelijkertijd vind ik de standpunten die hij verkondigt verachtelijk. En deze tegenstelling gaat niet alleen maar op voor transgender mensen. Zo wil de partij JA-21 een debat over abortus. Als persoon met een baarmoeder wordt je autonomie ter discussie gesteld. De SGP stemt tegen homorechten, probeer je vriendje nog maar eens mee te nemen naar je familie in de Biblebelt. Het raakt aan een fundamenteel probleem: hoe is liefde met afwijzing te verenigen? De Tweede Kamerverkiezingen maakt deze tegenstelling zo concreet als het maar kan omdat die nare denkbeelden tot handelen leiden. Voor mij zijn de verkiezingen daarom geen viering van de democratie, maar een pijnlijk moment van verdriet. Op die ene dag worden de scheuren in de samenlevingen blootgelegd, en kan ik niet meer een oogje toeknippen. Het gaat ergens over. Dat is wat polarisatie teweegbrengt. Die koude term in lange academische essays heeft een wezenlijk effect en splijt families en vrienden. We worden uit elkaar getrokken door de gewelddadigheid van een onderhuidse woordenoorlog. Hoe ga je daarmee om? Een ding weet ik zeker. Het is gemakkelijk om degene om wie je geeft af te schrijven als 'van de foute kant' maar het is veel moeilijker om de ander te leren begrijpen. ▲

Control-alt-delete?

De Nederlandse taal barst van de mooie, vreemde, bijzondere en wanstaltige woorden en uitdrukkingen. Elke maand pluist *Babel* er één uit. Deze maand typische en veelgebruikte millennial-taal: het hoofd leeg maken.

Tekst /// **Freek Haye** Beeld /// **Imke Chatrou**

In pre-coronatijden leegden we onze hoofden al geregeld, maar door het vele thuiszitten lijken ze sneller oververhit, waardoor de romantische behoefte naar bezinning in het groen groter wordt. Waar wandelen voorheen een nogal stoffige reputatie kende, heeft Corona de wandelaar verhipt en verjongt. Loop op een zaterdagmiddag in het Amsterdamse Bos en je ziet dat de paden worden overspoeld door recreanten in alle soorten en maten: vaders en moeders met buggy's, 65-plussers met *nordic walkings*, verliefde stelletjes hand in hand, en hippe meiden met hun latte-to go. Allemaal lekker het hoofd leegmaken door jezelf onder te dompelen in een heerlijk stukje gecultiveerde natuur.

Een vol hoofd wekt bij mij het beeld op van een vol bureaublad op een computer. Of een overvolle mailbox met spam en onzinnige ruis. Eens in de zoveel tijd moet het hele zootje naar de prullenbak, maar door alle drukke dagelijkse dingen komen we er niet aan toe, terwijl het eigenlijk zo'n simpel werkje is. Godzijdank zijn onze hoofden geen computers en werkt het leegmaken van het volle hoofd – althans in mijn geval – niet zoals sommigen doen voor komen. Een lullig ommetje door het bos is lekker, want frisse lucht, een groene omgeving en genoeg beweging is (bewezen) gezond, maar eenmaal thuis verzink ik net zo makkelijk in mijn mentale takenlijstje als voor de wandeling. In feite is het zogenaamde leeggemaakte hoofd een populaire overdrijving van de 'verzette gedachten.' En ik geef toe: het is ook heerlijk om te geloven dat het hoofd ontdaan is van alle negatieve en vermoeiende gedachten die we tijdens deze barre dagen meer en meer te verduren krijgen.

Niet alleen behoort het hippe wandeljargon tot de verscholen hyperbolen, hij staat bij mij ook in het lijstje van jeukwoorden. Om onduidelijke reden wakkert het een diepgewortelde irritatie aan wanneer mensen tussen neus en lippen door vermelden dat 'even het hoofd leegmaken' écht heel belangrijk is in deze tijd. Misschien omdat deze mensen eigenlijk hun hoofd steeds voller proppen door tijdens hun vermeende 'rustmomentje' (ook een jeukwoord) in het bos oeverloos en keihard lopen te bellen of opzichtige Instagramfoto's nemen met als onderschrift 'lekker uitwaaien' (ook een jeukwoord).

Opvallend aan zowel de actie van het leegmaken als het uitwaaien is dat ze aansluiten bij een breder sentiment die over de natuur heerst, namelijk de veronderstelde helende en therapeutische krachten die het groen ons biedt. Dit past bij een nog breder idee over natuur als iets dat instrumenteel is en ondergeschikt aan de mens. We vragen van alles van moeder natuur, maar geven we haar behalve lege koffiebekertjes en hartjes op Instagram ook iets terug? J.C. Bloem schreef ooit: 'Natuur is voor tevreden of legen./ En dan: wat is natuur nog in dit land? / Een stukje bos, ter grootte van een krant. / Een heuvel met wat villaatjes ertegen.' Het klassieke sonnet is nog altijd actueel, maar tevreden of leeg is de hedendaagse natuurliefhebber al-lerminst. ▲

Babel, Maandblad voor de Faculteit der Geesteswetenschappen, Spuistraat 134, kamer 2.01F, 1012 VB Amsterdam, babel-fgw@uva.nl

Hoofredactie
Freek Haye
Lisa Kampen

Redactie
Meke Goedhart, Robin Phoele, Max Rensink, Jens Rummens, Tammie Schoots, Sofia de Valk, Teske Wortman

Eindredactiecoördinatie
Suzanne Hoogstraten

Eindredactie
Shannen Boekhorst, Amber Bregman, Camilla Henneman, Sanne de Jong, Elly Lewin, Marit Versantvoort, Lisa van der Werf, Lisanne de Zee, Annabel Zwagemaker

Beeldcoördinatie
Dorota Dabrowska

Fotografie
Anna Berkhout, Amanda Vlieger, Danielle Kliwon, Sietske Arnoldus

Coverbeeld
Zazie Stevens

Illustraties
Anna Berkhout, Winonah van den Bosch, Imke Chatrou, Dorota Dabrowska, Bob Foulidis, Katja Schraag, Inge Spoelstra

Webredactie
Danielle Kliwon

Redactieraad
Sarah Beeks, Reinier Kist, Everdien Rietstap, Thomas Rueb

Vormgeving
Luke van Veen,
www.lukevanveen.com

Druk
drukpartnerszuid
drukpartnerszuid.nl

Schrijven of illustreren voor *Babel*?
Babel heeft regelmatig plaats voor nieuw schrijftalent, fotografen en illustratoren. Mail ons je cv en recent werk.

Vind ons leuk

www.babelmagazine.nl

Zie ons archief in op de UvA-website van *Babel*.
Je vindt ons in de A-Z lijst van je opleiding.

Tien soorten

Een taal verzinnen
of cultuur vertalen.
Het verschil zit in

de zon als uitputting
en de maan als verlichting.
Die sterren daar, die als onze burens

liefde horen in tien soorten,
weg zijn van iemand,
in bewegingsvorm of
gewoon in 'houden van'.

Veelal over iets spreken,
of eenduidig, maar in
meervoud.

Dat is poëzie.
Helder hè?

Tekst /// Sofia de Valk Beeld /// Inge Spoelstra